

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

**Eesti kajastus välismeedias 2004.-2005. aastal
Eesti Päevalehe ja Postimehe rubriikide
„Teised meist” põhjal**

Bakalaureusetöö (4 AP)

Hans Lõugas

Juhendaja:
professor Peeter Vihalemm

TARTU
2006

Sisukord

1. Sissejuhatus	2
2. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	4
2.1. Sotsiaalne ruum ja sotsiaalne lähedus.....	4
2.2. Eesti kui Teine	5
2.3. Varasemad uuringud	7
2.4. Uurimisküsimused ja hüpoteesid	7
3. Uurimismeetodid	9
3.1. Kontentanalüüs	9
3.2. Kvalitatiivne sisuanalüüs.....	11
3.3. Intervjuu	12
4. Tulemused	13
4.1. Kontentanalüüsi tulemused.....	13
4.1.1. Artiklite päritolu	14
4.1.2. Artiklite sisu	19
4.2. Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemused	23
4.2.1. Edukas teerajaja	24
4.2.2. Erinev ajalugu	29
4.2.3. Konfliktset suhted	34
4.2.4. Ohtlik Eesti	38
4.2.5. Ilus Eesti.....	43
4.3. Intervjuu tulemused	45
5. Järeldused ja diskussioon	48
6. Kokkuvõte.....	54
7. Summary.....	56
8. Kasutatud kirjandus.....	58
Lisa 1. Kontentanalüüsi kategooriad.....	60
Lisa 2. Originaalartiklite päritolukanalite nimistu.....	63
Lisa 3. Teemade esinemise koondtabel	67
Lisa 4. Intervjuu Kaarel Tarandiga	70

1. Sissejuhatus

Kui Eesti liitus 2004. aastal Euroopa Liidu ja NATO-ga, täitusid Eesti jaoks suured eesmärgid. Eesti astus sammukese lähemale sellele, et olla teistele Euroopa riikidele võrdväärseks partneriks. See oli samm tagasi, tagasipöördumine, kui arvestada Marju Lauristini ja Peeter Vihalemma raamatu „Return to the Western World” (1997) pealkirja.

Tagasipöördumine, liitumine või lõimumine erinevate geopoliitiliste ruumijaotuste vahel ja sees on protsessid, mille selgeid piire on raske tõmmata. Võib küsida, kas EL-i ametlikuks liikmeks saamisega lõppes tagasipöördumine ja jätkus lõimumine. Või vastupidi? Ehk kõige kindlamini saab väita ühte: Eesti on nüüd rohkem kui varem Euroopa riik.

Kui Eesti on nüüd Euroopa riik rohkem kui kunagi varem, siis on oluline mõista, kuidas meid Euroopas (ja ka maailmas) nähakse. Käesolev bakalaureusetöö püüabki anda ülevaadet sellest, millisena Eestit kahe viimase aasta jooksul on välisriikide meedias kujutatud.

Olulise nüansina uuritakse Eesti pilti läbi peegelduse, nimelt kahes Eesti üleriigilises päevalehes avaldatud artiklite kaudu. Rubriik „Teised meist” Eesti Päevalehes ja Postimehes refereerib välismeedia väljaannetest artikleid, mis puudutavad Eestit. Seega annab see töö aimu ka sellest, mida näeb Eesti lehelugeja: kuidas on konstrueeritud Eesti kajastamine maailma ajakirjanduses.

See bakalaureusetöö langebki meedia uurimise konstruktivistlikku paradigmasse. Konstruktivism uurib, millisena meedia reaalsust näitab (Lauk 2006). Seejuures ei hinnata info ja tegelikkuse omavahelist vastavust, vaid meedia loodud tegelikkuse konstruktsiooni. See uurimissuund lähtub näiteks seisukohast, et erinevad uudised esitavad tegelikkuse erinevaid versioone. Antud töö uurib, millisena esitatakse Eestit välismeedias; ning ka seda, millisena esitavad Eesti lehed teiste nägemust meist.

Bakalaureusetöös antakse esmalt ülevaade teoreetilistest lähtekohtadest. Kirjeldatakse sotsiaalse ruumi mõistet ja Eesti sotsiaalset ruumi. Samuti tutvustatakse seda, kuidas varasemates uurimustes on ilmnenu Eesti pilt teiste riikide meedias. Teises peatükis

püstitatakse lisaks kesksele uurimisküsimusele – milline on Eesti pilt välismeedias? – ka täiendavad küsimused ning formuleeritakse hüpoteesid.

Kolmas peatükk tutvustab lähemalt uurimistöös kasutatud uurimismeetodeid: kontentanalüüsi, kvalitatiivset sisuanalüüsi ja intervjuud.

Tulemuste osas on põhjalik ülevaade mõlema uurimismeetodi kasutamisega saadud andmetest. Kontentanalüüsi tulemustes näidatakse nii seda, kust artiklid on pärit ehk kes Eesti kohta räägib, kui ka artiklite sisu. Sügavam analüüs artiklite sisu kohta ilmneb kvalitatiivse sisuanalüüsiga. Lehetoimetuse nägemus antud teemast ilmneb intervjuus.

Töö järelduste ja diskussiooni osas püütakse anda vastused tõstatatud uurimisküsimustele ning hinnatakse hüpoteeside püsimit või vääraks osutumist. Seda saadab arutluskäik, miks tulemused just sellised on, nagu nad on.

2. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

2.1. Sotsiaalne ruum ja sotsiaalne lähedus

Käesolevas töös on kasutatud sotsiaalse ruumi mõistet. Peeter Vihalemm (1999: 250) ütleb, et sotsiaalse ruumi loovad individuaalsed ja kollektiivsed aktorid, mis omavaheliste suhetega määravad oma paiknemised ja üksteisevahelised kaugused sotsiaalsetes reaalsustes; ja viitab Alfred Schützi ja Thomas Luckmani raamatule „The Structures of the Life-World”. Kase (2005: 18) selgitab Schützi ja Luckmanni kontseptsiooni, mille järgi on inimest füüsiliselt ümbritseva ruumi ümber ka potentsiaalselt kättesaadav ruum. „See jaguneb kolmeks, meid huvitava osa nimetavad autorid saavutatavaks ruumiks (*world within attainable reach*), mis tähendab seda ruumi, mille inimene võib erinevate tõenäosustega endale kättesaadavaks teha. /.../ Saades informatsiooni muust maailmast konstrueerivad inimesed oma sotsiaalset ruumi” (Kase 2005: 18).

Sotsiaalses ruumis olevate vahemaade mõõtmiseks on Vihalemm koostanud sotsiaalse läheduse indeksi (nt Vihalemm 1998: 69). See arvestab selliseid näitajaid nagu eksport, import, välisinvesteeringud (vastavast riigist Eestisse), majutatud välituristid, teiste maade külastamine, huvi uudiste vastu teistest maadest, hoiak teiste maade suhtes võimaliku elukohana (kuhu läheksid need elama, kes tahaksid maalt lahkuda). Tegurite kokkuliitmisel saabki sotsiaalse läheduse pingerea.

Eesti sotsiaalne ruum on pärast iseseisvuse taastamist muutunud (Vihalemm 1998). Juba 1997 a oli arenenud protsess, millega 1990-ndate alguses meile lähedal olnud Venemaa oli kaugenenud, samuti on järjepidevalt suurenenud distants teiste liiduvabariikidega. „Oluline lähenemine on toimunud Põhjamaadele” (Vihalemm 1998: 70). Samas on Eesti suhe Soomega erinev Rootsi omast: Rootsi jaoks asuvad kõik Baltimaad sotsiaalselt väga kaugel, aga Soomet ja Baltimaid ühendab naabus Venemaaga, seejuures on Soome distants Eestiga palju väiksem kui Läti ja Leeduga (Vihalemm 1998: 71). Oluline on ka välja tuua, et „majanduslikud ja personaalsed kontaktid on märgatavalt tihenened ka Suurbritannia ja Saksamaaga”, samas „on toimunud oluline eemaldumine teistest endistest liiduvabariikidest” (Vihalemm 1998: 69-70). Need 1998. a kirjeldatud protsessid pole palju muutunud ka

järgnevate aastate jooksul, tabelist 2.1 on näha, et Eestile on sotsiaalselt lähedasemad Soome, Rootsi, Saksamaa jne.

Tabel 2.1. TEISTE MAADE SOTSIAALNE LÄHEDUS EESTILE 2002. A		
Nr	Riik	Indeks (p)
1.	Soome	61
2.	Rootsi	57
3.	Saksamaa	50
4.	Venemaa	41
5.	USA	27
6.	Läti	25
7.	Suurbritannia	21
8.-10.	Leedu	18
8.-10.	Taani	18
8.-10.	Norra	18

Allikas: Vihalemm 2005

Käesolevat tööd peaks vaatama rahvusvahelise sotsiaalse ruumi kontekstis. Sotsiaalse läheduse indeksi loomisel on ühe tegurina arvestatud huvi uudiste vastu teistest maadest, mistõttu on oluline uurida neid uudiseid ennast. Samas pole Eestit puudutavate uudiste uurimise eesmärk võrrelda saadud andmeid Eestile sotsiaalselt lähedaste riikide tabeliga, vaid anda aimu Eesti rollist rahvusvahelises ruumis, eelkõige Euroopas. See väärib tähelepanu seoses Eesti lõimumisega Euroopasse, mis institutsiooniliselt väljendus Euroopa Liiduga ühinemisega 2004. aastal.

2.2. Eesti kui Teine

Jan Ekecrantz (2004) on uurinud, milliseid pilte loob Rootsi ajakirjandus idanaabritest – Teisest, kellest eristatakse Meid. Ekecrantz kirjeldab uurimust Venemaa kujutamisest Rootsi suuremates lehtedes ning samuti ühe Rootsi korrespondendi reportaaži Tallinnast 1928. a. Võttes need kaks uurimust taustaks, kirjeldab ta Rootsi lehtedes 2001.-2002. a Eesti kohta avaldatud artiklite analüüsi.

Läbivalt kerkib esile kaks kujundit, kuidas idas olevat Teist mõtestatakse. Esimene neist on Hansa, mis tähistab kunagise kaubandusliidu mõjul positiivset, viljakat ja rahumeelset koostööd eelkõige kaubanduses. See – nii Venemaa kui ka lähema naabri Eesti kohta kehtiv –

mõtteviis on tabavalt lahtiseletatud järgnevalt: „Aga vähemalt võime me nendega äri teha ja muuta neid sel moel veidi rohkem endasarnasteks ning seega veidi vähem ohtlikeks – mis on mõlema osapoole huvides” (Ekecrantz 2004: 51). Teine kujund on Tagahoov, mis viitab piiritagustele ohtudele ja on oma modaalsuselt pigem negatiivne. Temaatiliselt puudutab see näiteks salaalkoholi (mh puupiirituse) või narkootikumidega kaubitsemist, inimkaubandust, HI-viiruse ning AIDS-i levikut – mis on domineerinud kahe riigi vahel sotsiaal- ja majandussuhetes.

Need pole siiski ainukesed mõtteviisid, kokku on neid kuus. Lisaks nimetatud kahele esines veel:

1. Kohalik kohtab kohalikku: provintsis pole Teisi. Selles ilmnes, et kohalikes ajalehtedes kajastatud kontaktid Eesti ja Rootsi vahel näitasid, et Eesti on üllatavalt normaalne maa tavaliste inimestega, kellel on tavapärased ületatavad probleemid.
2. Ajaloo tagasitulek: vana hea Rootsi aeg. Selles oli palju viiteid ajaloolistele sidemetele Rootsiga ja nende taastootmisele või meenutamisele.
3. Kriisiderohke poliitika. See kirjeldas Eesti poliitilist ebastabiilsust, milles nähti ka ohtlikku mõju Eesti liitumisele EL-iga.
4. Laulev EL-i revolutsioon. See mõtteviis kajastas Eurovisiooni lauluvõistlust Tallinnas 2002. a, milles laulmine muutus tegelikult poliitiliseks tegevuseks, mis aitas Eestil EL-iga liituda.

Peamised kaks käsitusviisi – Hansa, mis puudutab positiivset piirideülest kokkupuudet majanduse valdkonnas; ja Tagahoov, mis viitab jubedatele ja ohtlikele tingimustele piiride taga – on Ekecrantzi järgi siiski väga tugevalt välja kujunenud ja nad on püsinud muutumatuna isegi 70 aasta jooksul. Rootsi näite põhjal saab öelda, et peavoolu massimeedia on sageli konservatiivne jõud ühiskonnas: uus, mis peaks uudistes kajastuma, ei tungi kõikide filtrite ja tegevusrutiinide tõttu esile. Tänapäeva uudistemeedia taastoodab suurel määral maailmavaadet, mis kuulub minevikku. (Ekecrantz 2004: 62)

Ekecrantzi kirjeldatud Eesti kujutamist Rootsi meedias võib oodata ka käesoleva töö tulemustes, sest Eesti lehed refereerivad pigem vana Euroopa või teiste arenenud riikide kajastust Eesti kui Teise kohta. Vähem esineb teisi Baltimaad ja üldse postkommunistlikke riike, kelle kajastus Eestis ei pruugi sarnaneda eelnimetatuga.

Näiteks Kaljulaidi (2003) bakalaureusetöö eestlaste ja leedulaste stereotüüpidest üksteisest ja iseendast sedastab Eesti distantseerumise teistest Baltimaadest. Ka stereotüüpides peavad eestlased end leedulastest kaugenenuks, üksteise vahel tunnetatakse erisusi. See annab alust arvata, et ka „Teised meist” rubriik refereerib Eesti kajastamist postkommunistlike riikide välismeedias vähesel määral.

2.3. Varasemad uuringud

Bakalaureusetöö on edasiarendus minu seminaritööst (2006), mis sondeeriva uuringuna andis ülevaate rubriigist „Teised meist” 2004. aastal. Ilmnes, et nimetatud rubriigis kajastati enim uudiseid Soomest, Suurbritanniast, Saksamaalt ja USA-st. Oluliselt vähem on artikleid riikidest, mida saaks tinglikult jaotada Eestile sarnaselt arenevateks riikideks või vähearenenud riikideks. See annab kaalu eelkirjeldatud Ekecrantzi uurimusele Eesti pildist Rootsis.

Varasemalt on uuritud välisilma Eesti meedias, näiteks läbi välisuudiste Eesti päevalehtedes (Kase 2005), aga ka Eesti ajalehtede geograafilist horisonti võrdluses välisriikide lehtedega (Rutšeikov 2005). Kuigi uuritud on Eesti pilti konkreetsete maade ajalehtedes – Rootsis (Vaino 2004), Soomes (Sipilä 2005), Taanis (Orloff 2006), Prantsusmaal ja Belgias (Kuusk 2006) –, pole Eesti esinemist välisriikide meedias laiemal määral varem analüüsitud. Käesolev bakalaureusetöö on selles vallas esimene ja uurib Eesti pilti laiemalt (ilma piiranguteta) välismeedias ning seejuures ka Eesti päevalehtede peegeldust sellest.

2.4. Uurimisküsimused ja hüpoteesid

Käesoleva töö uurimisprobleemiks ongi analüüsida välismeedias oleva Eesti pildi peegeldust rubriigis „Teised meist”, asetatuna ajalisel konteksti, mil Eesti on Euroopa Liidu liige. Seepärast on vaatluse all tekstid aastast 2004 ja 2005.

Uurimisprobleemist hargnevad mitmed küsimused, mis on töö materjalile lähenemisel orientiiriks.

Kogu bakalaureusetöö keskseteks küsimusteks on:

- Milline on Eesti pilt välismeedias?
- Milliste maadega on Eestil tekkinud tihedamad sotsiaalsed sidemed meediakajastuse põhjal?
- Kuivõrd ja kuidas avaldub nendes tekstides Eesti senisest suurem avanemine maailmale seoses ühinemisega Euroopa Liiduga?
- Kas pilt Eestist on positiivne, negatiivne või neutraalne?
- Mis teemadel Eestist räägitakse ja millise modaalsusega?
- Millised tähendused seoses Eestiga vaatlusalusel perioodil esinevad? Millised on levinumad käsitlusviisid Eesti kohta?
- Kuidas Eestit puudutavaid uudiseid välismeediast vahendatakse?

Kogu eelneva põhjal on siinkohal püstitatud töö hüpoteesid:

1. Uurimisaluses materjalis esineb rohkem tekste Eestile sotsiaalselt lähedal asuvatest riikidest nagu Soome ja Saksamaa, aga ka Suurbritanniast ja USA-st.
2. Eestit nähakse eri moel: Eesti võib olla ohtlik või ebameeldiv, aga kontakt Eestiga võib osutuda ka viljakaks ja edukaks.
3. EL-iga liitumise tõttu on tekstide teemade seas olulisel kohal (esinemissageduse poolest esimese kolmandiku seas) Euroopa Liitu puudutavad teemad.
4. Tekstide teemade seas on olulisel kohal Eesti seoses välispoliitikaga ehk Eesti rahvusvahelised suhted.
5. Kui artiklis on identifitseeritav eestlasest artikli autor, siis on artikli modaalsus Eesti suhtes positiivne, sest välismeedias sõna võtavad eestlased toetavad Eestit.

3. Uurimismeetodid

Käesoleva töö uurimisobjektide üldkogumiks on tekstid Eesti Päevalehe ja Postimehe rubriigis „Teised meist”. Selles rubriigis ilmuvad tekstid vahendavad välismeedias ilmutavat ajakirjanduslikku materjali (artiklid ajalehtedes ja ajakirjades, aga ka kirjutised *online*-meedias ja ka mõni telesaade), mis puudutab Eestit.

Uurimisühikuks on üks artikkel, s.o ühes allikas ilmunud artikli kokkuvõte või tõlge, mille tunnusteks on kindel kuupäev, ilmumiskanal (Eesti leht), päritoluallikas (välismeediakanal) jne. Valimisse on võetud kõik „Teised meist” rubriikide tekstid uurimisperioodist: aastatest 2004-2005.

Uurimismeetoditena on kasutusel kontentanalüüs, kvalitatiivne sisuanalüüs ja semi-struktureeritud intervjuu. Nii kontentanalüüs kui kvalitatiivne sisuanalüüs pretendeerivad teaduslikule usaldatavusele: neid saab põhimõtteliselt korrata ja tulemusi ka kontrollida; mõlemad uurivad kordusi ja regulaarsusi kultuurilistes toodetes, mitte unikaalset; neis välditakse hinnangute andmist moraalsele ja esteetilistele väärtustele; mõlemad meetodid on üldiselt instrumentaalsed (McQuail 2003: 293).

3.1. Kontentanalüüs

Uurimisalustest tekstidest ülevaate saamiseks on töös kasutusel kontentanalüüs. McQuaili (2003) järgi on kontentanalüüsi eelduseks, et teksti pealispindne tähendus on üsna ühemõtteline, uurija jaoks kergesti leitav ja seda saab kirjeldada kvantitatiivselt. See meetod annab statistilise tulemuse, mis kehtib märksa laiema meediareaalsuse kohta kui vaadeldud tekstikogum (McQuail 2003: 293, 445). Käesolevas töös ongi kontentanalüüsi eesmärgiks saada infot tekstide pealispindse tähenduse kohta, mis aitab anda uurimisobjektile mingid kirjeldatavad mõõtmed (tekstide esinemise sagedus, erinevate teemade sagedus jne).

Kontentanalüüsis on kolm gruppi kategooriaid, mis annavad infot tekstide

- päritolust (millisest allikast pärineb, mis riigist jne),
- sisust (teema ning modaalsus)

- ning seosest Eestiga (modaalsus seoses Eestiga ja kontekst, milles Eestist räägitakse).

Kontentanalüüsi kodeerimisjuhendist saab ülevaate tabelist 3.1, ära on toodud ka kommentaar selgitamaks vastava kategooria funktsiooni. Kategooriate täpsem loend on toodud kodeerimisjuhendis lisas 1.

Tabel 3.1. KONTENTANALÜÜSI KATEGOORIAD		
Nr	Kategooria	Kategooria täpsustus
1.	Number	Analüüsiühiku järjekorranumber
2.	Kuupäev	Artikli ilmumiskuupäev eesti keeles
3.	Ilumiskanal	Ajaleht, kus artikkel ilmus eesti keeles
4.	Allika nimi	Meediakanal, kus ilmus originaalartikkel
5.	Allika päritoluriik	Originaalartikli päritolukanali riik
6.	Allika levik	Originaalartikli päritolukanali levik
7.	Allika keel	Originaalartikli päritolukanali keel
8.	Autor	Originaalartikli autori päritolu
9.	Toon	Artikli üldine toon
10.	Teema 1	1. artiklis käsitletav teema
11.	Teema 2	2. artiklis käsitletav teema
12.	Teema 3	3. artiklis käsitletav teema
13.	Suhtumine Eestisse	Artikli toon seoses Eestiga
14.	Eesti kontekstis	Kontekst, milles räägitakse Eestist või eestlastest

Neljateistkümnest kategooriast viis annavad infot originaalartikli kohta, et täpsemalt välja selgitada seda, kus Eesti kohta kirjutatakse. Allika päritolukanali (käesolevas töös on seda läbivalt nimetatud allikaks) täpne identifitseerimine on vajalik selleks, et eristada väljaandeid marginaalsetest mõjukateni. Nii on analüüsi all allika levik piirkondlikest kuni globaalseteni, päritoluriik, keel jne. Eraldi kategooria on ka allika autori jaoks, mis annab infot selle kohta, kas autor on eestlane või mitte-eestlane. See aitab filtreerida välja neid artikleid, kus välismeedias kajastab Eestit mõni eestlane.

Artikli sisu puudutavad kategooriad määravad artiklis käsitletavat teemat. Eraldi pole välja toodud põhiteemat, sest alati pole võimalik objektiivselt kindlaks määrata, milline teema domineerib artiklis teiste teemade üle. Seevastu on kategooriates lihtsalt ära toodud kuni kolm teemat, millest enamiku artiklite jaoks piisab, nagu kontentanalüüsi läbiviimisest selgus. Oluline on see, et kolm teemat pole määratud tähtsuse järjekorras, nii et esimene domineerib tekstis teiste üle, vaid nad on võrdse (või üksteise suhtes määramata) tähtsusega.

Kokku on teemaderingis 61 eri teemat, mis on jaotatud seitsmesse valdkonda (vt lisa 1). Poliitikateemad jaotuvad sise-, välis- ja sotsiaalpoliitikaks. Sotsiaalprobleemide ja -küsimuste kajastamine langeb sotsiaalteemade valdkonda, kuid nende probleemide lahendamine ja seadusandlus ning otsused nimetatud sotsiaalpoliitika alla. Majandusvaldkond hõlmab majandusteemasid ning tehnoloogiat; kultuurivaldkond aga haridust, ajalugu, erinevaid kunstiliike, kultuurilist pärandit jne. Ülejäänud teemad on koondatud valdkonda „muu”. Samuti on kontentanalüüsis määratud artikli üldine toon ehk modaalsus (positiivne, negatiivne või neutraalne).

Oluline on eristada modaalsust Eesti suhtes ehk suhtumist Eestisse, sest nii mõnigi tekst võib olla üldiselt kriitiline, kuid Eesti suhtes sümpatiseeriv, aga ka vastupidi. Seepärast identifitseerib suhtumist Eestisse eraldi kategooria. See modaalsus võib olla positiivne, negatiivne ja neutraalne, aga ka ambivalentne (nii positiivne kui negatiivne) või üldse puududa, sest igas artiklis ei pruugigi olla sidet Eestiga. Siin on modaalsus määratud täpsemalt (lisandub ambivalentne modaalsus) kui artikli üldise modaalsuse juures, sest antud töö fookuses on just Eesti kuvand.

Viimane kategooria märgib ära konteksti, milles Eestit mainitakse. See aitab välja selgitada, milliste riikidega koos Eestist räägitakse, kui seda tehakse.

3.2. Kvalitatiivne sisuanalüüs

Peale kontentanalüüsi oli teise põhimeetodina kasutusel kvalitatiivne sisuanalüüs. Kui kontentanalüüs annab käesolevas töös ülevaate peale Eesti kajastuse välismeedias ka selle kohta, kuidas Eesti lehed refereerivad välismeediat – ja annab seega aluse üldistusteks väljapoole uurimisaluseid tekste –, siis kvalitatiivne analüüs keskendub just antud tekstidele kindlas ajas ja ruumis. Teisisõnu, selle meetodiga saadud tulemused kehtivad eelkõige käesolevas töös seatud kriteeriumite korral (Eesti kajastus välismeedias aastail 2004 ja 2005 rubriigis „Teised meist” ilmunud tekstide põhjal). Kvalitatiivse sisuanalüüsi meetod annab võimaluse lähemalt uurida, kuidas keelekasutusega konstrueeritakse, korrastatakse ja kaotatakse olemasolevaid suhteid ja tähendusi, üldistatult sotsiaalset tegelikkust.

Van Dijk kirjeldab Utz Maasi lähenemist, mida võib ka käesolevast tööst leida. Maas viitab Michel Foucault kesksetele ideedele ja kombineerib need hermeneutika metodoloogiaga, millele ta annab nimeks *Lesartenanalyse* (lugemisanalüüs). Tema järgi pole diskursus mitte arbitraarne hulk tekste, mis on mõõdetavad ajas ja ruumis, vaid määratletud sisu järgi, nagu „fašistlik diskursus” on Saksa fašismi korrelaat. Diskursusanalüüs uurib tema järgi neid n-ö reegleid, mis konstitueerivad spetsiifilise diskursuse ehk mis teevad mingist tekstist fašistliku teksti. (van Dijk 1997: 267)

Sarnasel moel on siin töös uuritud kindlate, nimetatavate käsitlusviiside olemasolu, mille analüüsimisel on lähtutud diskursusanalüüsist. Meetodit on käesolevas töös rakendatud teksti tasandil (mitte nt lause või sõna tasandil nagu diskursusanalüüsi puhul), tuues välja tähendusi ja käsitlusviise. Eeskujuna peab märkima nii McQuaili (2003) sõnastatud kui ka Fairclough’ (nt 1999) tehnikat, samuti on autorile olnud insipeeriv Barthes’i (2004) lähenemine.

3.3. Intervjuu

Töös on kasutusel ka semi-struktureeritud intervjuu meetod, millega püütakse anda taustinfot „Teised meist” rubriigi valmimisest ja inimestest tekstide taga, samuti toimetusepoolset nägemust rubriigi tähtsusest. Tekstide esinemist selles rubriigis on hõlpsam mõista, kui on selge, kuidas toimetus refereeritavad tekstid valis ja kuidas seda protsessi toimetus ise nägi.

Siinses töös on intervjuu Kaarel Tarandiga, kes töötas 2004-2005 Eesti Päevalehes arvamustoimetuses, mis haldas „Teised meist” rubriiki. Töös on piirdutud ühe intervjuuga, et mitte kalduda põhiprobleemist kõrvale ja uurida ajalehetoimetuse tööprotsessi. Oletatavasti saab ühe intervjuuga rubriigi valmimisest Eesti Päevalehe toimetuses ülevaate, mis ei tohiks suurel määral erineda Postimehe tööprotsessist, kuna lõpptulemus on vormilt sarnane. Erinevused ilmnevad rubriigi sisus, mida on analüüsitud kahe eelmise uurimismeetodiga.

Intervjuu eesmärgiks on leida vastused kolmele põhiküsimusele:

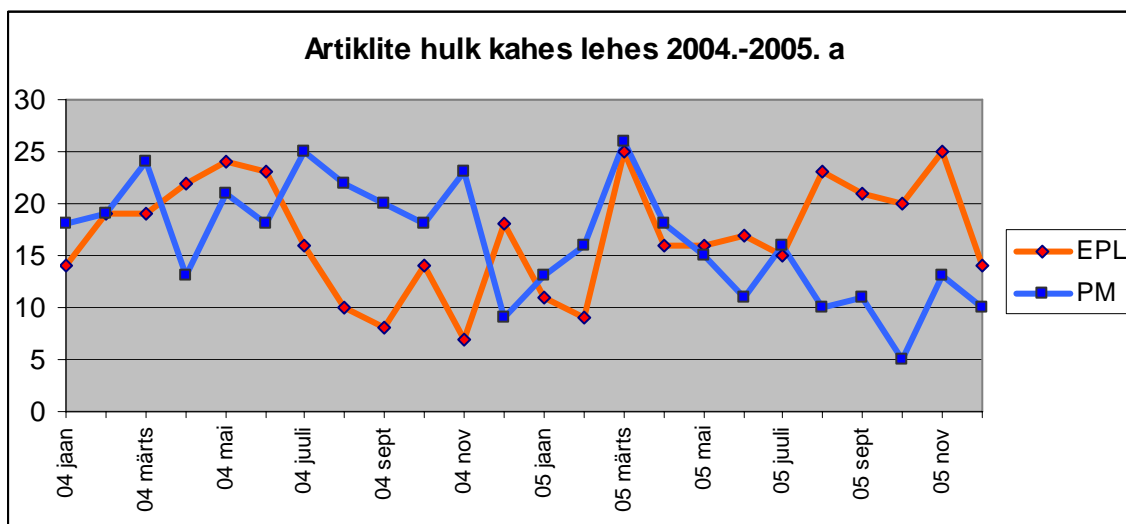
- Kuidas valiti materjal, mida rubriigis refereerida?
- Kuna rubriigi ilmumine polnud regulaarne, siis millest selle ilmumine sõltus?
- Millist rolli ja olulisust näeb toimetus nendel tekstidel?

4. Tulemused

4.1. Kontentanalüüsi tulemused

Uurimisalusel perioodil 1. jaanuarist 2004 kuni 31. detsembrini 2005 ilmus Eesti Päevalehe ja Postimehe rubriigis „Teised meist” kokku 800 artiklit. 2004. aastal oli tekste 424, 2005. aastal 376. Nendest 50,7% (406) ilmus Eesti Päevalehes ja 49,3% (394) Postimehes. Ühe lehe kohta teeb see keskmiselt 1,1 artiklit iga aasta päeva kohta, kuus ilmus ühes lehes keskmiselt 16,6 artiklit.

Joonis 4.1. Artiklite hulk kahes lehes 2004. – 2005. aastal.



Oluline on ära märkida, et artiklite koguhulgas oli 31 artiklit (3,9%), milles ei mainitud Eestit ja suhtumist ning seost Eestiga võis vaid aimata. Need artiklid on ka vastavalt märgistatud.

Samuti saab üldisest mustrist välja tuua kaks erandit:

1. EPL 29. juuni 2004. a numbril, kus polnud rubriigis „Teised meist” ilmunud artiklil märgitud allika nime, vaid viide „Vene meedia”. Selles artiklis oli resümeeritud ebahühtlaselt erinevate allikate sisu.
2. EPL 12. augusti 2005. a numbris oli Copterline'i kopterihuku teemal segamini resümeeritud Soome, Saksa ja ingliskeelset pressi ilma otseste viideteta väljaannetele.

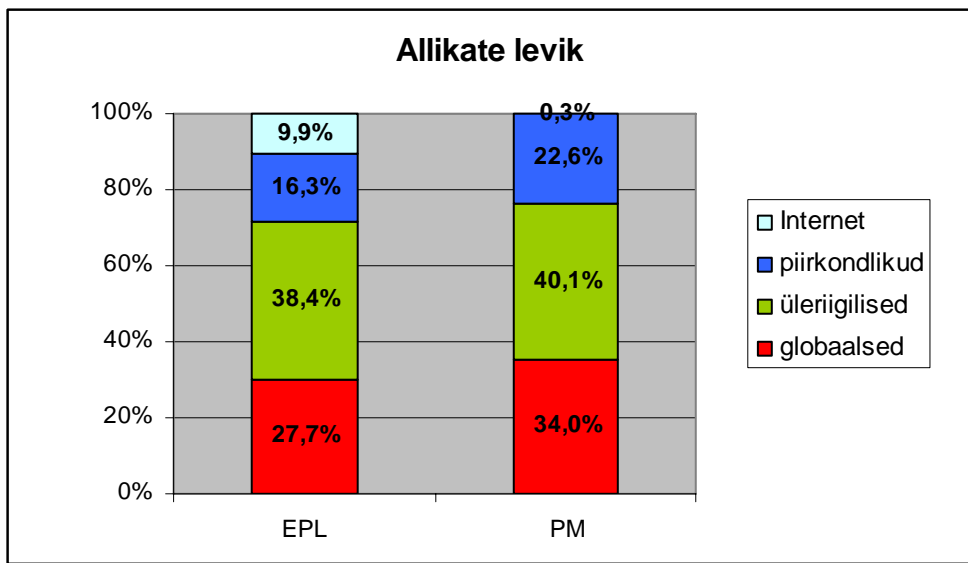
Ülejäänud artiklid vastasid tavalisele vormelile, milles oli refereeritud allikate teksti kõrval viide algsele väljaandele või meediakanalile.

4.1.1. Artiklite päritolu

Artiklid pärinesid erineva mastaapsusega allikatest, kontentanalüüsis oli eristatud kolm traditsioonilist levikutasandit: globaalne, üleriigiline ja piirkondlik; lisaks ka Internet. Allikate leviku kindlaksmääramisel abistas töö autorit juhendaja ning allikate koduleheküljed Internetis. Kõige enam oli tekste üleriigilise levikuga allikatest – 313 (EPL ja PM vastavalt 155 ja 158), globaalse levikuga allikatest oli tekste 245 (EPL 111; PM 134) ning vähem oli piirkondlikke allikaid – 153 (EPL 64; PM 89). Internetiallikaid oli kokku 41 (EPL 40; PM 1).

Joonisel 4.2 on näha suhteline jaotuvus allikatüüpide vahel, nii et 100% tähistab kõiki ühes ajalehes ilmunud artikleid. Sellelt ilmneb, et üldiselt oli jaotuvus kahe ajalehe vahel sarnane, EPL-is on globaalse, üleriigilise ja piirkondliku levikuga allikaid mõnevõrra vähem kui Postimehes. See-eest puuduvad Postimehes peaaegu täielikult internetiallikad.

Joonis 4.2. Artiklite allikate mastaapsus ehk levikutüüp.



Artikleid oli kokkuvõttes pärit 24 riigist üle maailma. Tabelis 4.1 on välja toodud need riigid jaotatuna Eesti jaoks eristuvatesse rühmadesse koos igast riigist pärinevate artiklite arvuga. NB! Eraldi on kordusena välja toodud nn tuum-Euroopa ehk kõige mõjukamad Lääne-Euroopa riigid Saksamaa, Suurbritannia ja Prantsusmaa. Tabeli ridade summa on 795, mitte 800, sest kahe artikli puhul pole määratud päritolu ning kolme allika puhul ei saa üheselt määrata päritoluriiki.

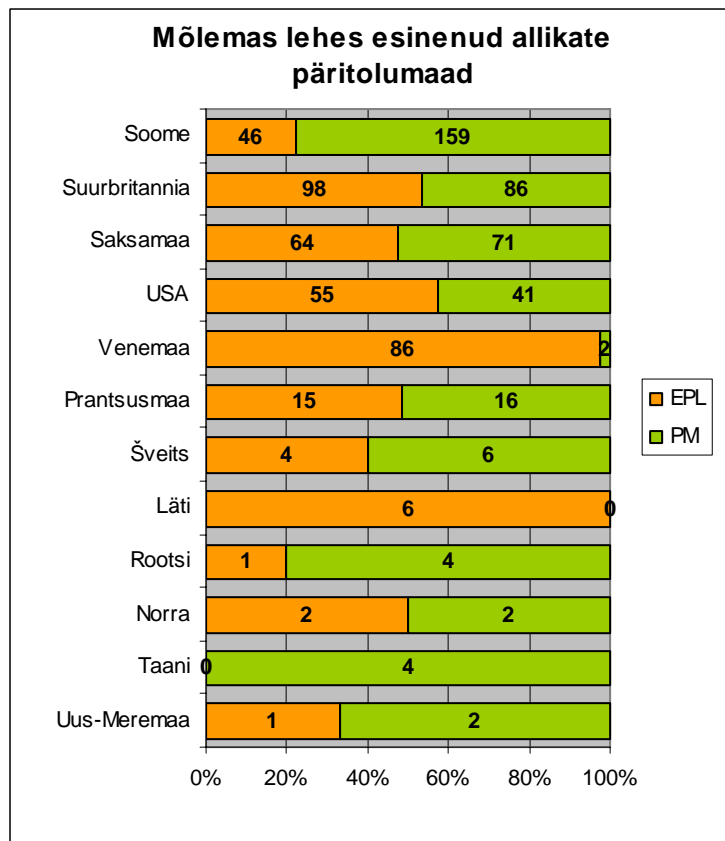
Tabel 4.1. ARTIKLITE PÄRITOLU RIIKIDEST			
Grupp, riik		arv	%
Vana Euroopa		365	45,9
	Suurbritannia*	184	23,1
	Saksamaa	135	17,0
	Prantsusmaa	31	3,9
	Šveits	10	1,3
	Belgia	2	0,3
	Hispaania	2	0,3
	Austria	1	0,1
Tuum-Euroopa**		350	44,0
Põhjamaad		218	27,4
	Soome	205	25,8
	Rootsi	5	0,6
	Norra	4	0,5
	Taani	4	0,5
USA		96	12,1
	USA	96	12,1
SRÜ		91	11,4
	Venemaa	88	11,1
	Aserbaidžaan	1	0,1
	Gruusia	1	0,1
	Moldova	1	0,1
Muud riigid		18	2,3
	Uus-Meremaa	3	0,4
	Iisrael	2	0,3
	India	2	0,3
	Jaapan	2	0,3
	Kolumbia	2	0,3
	Argentiina	1	0,1
	Austraalia	1	0,1
	Bahrein	1	0,1
	Hiina	1	0,1
	Kanada	1	0,1
	LAV	1	0,1
	Türgi	1	0,1
Teised Balti riigid		6	0,8
	Läti	6	0,8
EL uusliitunud 2004 a		1	0,1
	Poola	1	0,1
Kokku***		795	100

* Liidetud on allikad, mille päritolumaaks on märgitud nii Suurbritannia kui Suurbritannia (Šoti)

** Tuum-Euroopa (ehk Saksamaa, Suurbritannia ja Prantsusmaa) kordab nende riikide eelmistes ridades toodud andmeid.

*** Summa, milles on liidetud riikide gruppide andmed, v.a Tuum-Euroopa

Joonis 4.3. Allikate päritolu riikidest kahes ajalehes



Tabelist 4.1 ilmneb, et kõige enam pärines artikleid Soomest, Suurbritanniast, Saksamaalt, USAst ja Venemaalt. Nende riikide väljaanded on kõik esindatud rohkem kui 10%-ga tekstidest, järgmisel kohal oleva Prantsusmaa allikatest pärineb juba vaid 3,9% artikleid, teistest riikidest veelgi vähem.

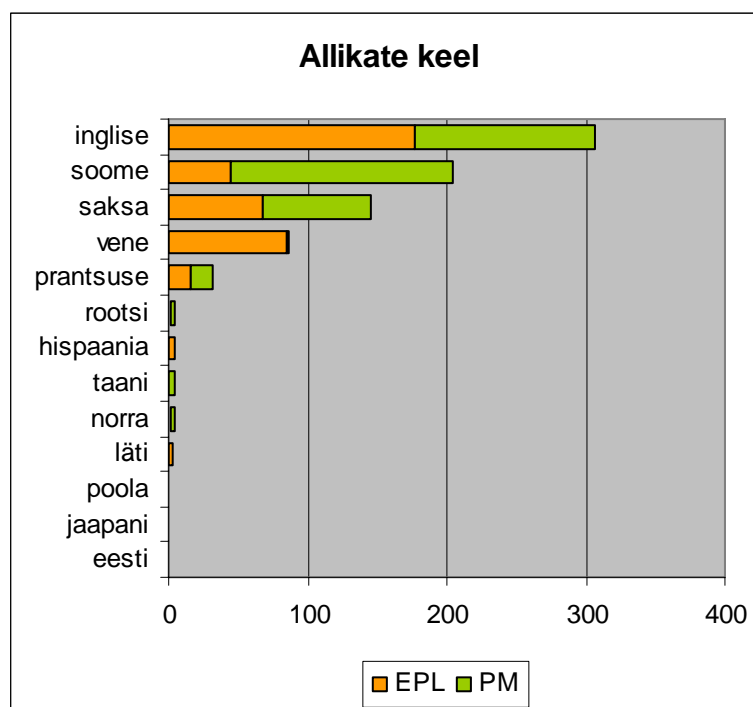
Riikide gruppidest on esikohal nn vana Euroopa (EL-i liikmed enne 2004. a laienemist ja Šveits) 365 artikliga, mis on sisuliselt aga tuum-Euroopa domineerimine. Tuum-Euroopaks on käesolevas töös loetud kolme vana, suurt ja mõjukat Euroopa riiki: Suurbritanniat, Saksamaad ja Prantsusmaad. Nende mõjukus ilmneb ehk leiab tõestust ka siinses analüüsis: teistest nn vana Euroopa riikidest pärineb vaid 15 artiklit, samas kui tuum-Euroopast on pärit 350 teksti.

Sellele järgneb Põhjamaade rühm, mille koht pingereas tuleb tänu Soomele, mujalt Põhjamaadest pärineb vaid 13 artiklit. Suurema arvulise vahega järgnevad USA ja SRÜ riigid (kus domineerib Venemaa), mis on suhteliselt võrdsel tasemel: vastavalt 96 ja 91 teksti. Äärmiselt väikesearvuliselt on esindatud Balti riigid ja teised uusliitujad EL-iga (kokku 0,9%).

Joonisel 4.3 on toodud ära need riigid, mille allikatest pärinevad tekstid esinesid nii Eesti Päevalehes kui Postimehes. Tähelepanuväärne on see, et joonisele kandmata riikidest pärit artiklid esinesid vaid EPL-is – Postimehes polnud ühtegi sellise päritoluriigiga allikat, mida poleks olnud ka Päevalehes. Sellest on näha üldine tendents, et EPL kasutab suuremat hulka allikaid ja nii jõuab lehte meediatekste ka mitmetest Eesti jaoks eksootilistest riikidest nagu Kolumbia, LAV, Bahrein, India jne. Niisiis on Postimehe allikate diversiteet väiksem, ent koguarvu kompenseerib mõnede riikide meediakanalite suurem kasutamine.

Lähemalt uurimist on taas väärt tipp viis riiki Soome, Suurbritannia, Saksamaa, USA ja Venemaa, millest igaühe panus on rohkem kui 10% artiklitest. Nendest viiest riigist on Suurbritannia, Saksamaa ja USA artiklid jaotunud enamjaolt võrdselt kahe lehe vahel. Ent Venemaalt allikatest pärinevad artiklid esinevad tervelt 97,7% ulatuses Eesti Päevalehes – Postimehes ilmus kogu uurimisaluse perioodi jooksul vaid kaks Venemaa meediakanalitest pärinevat artiklit. Sarnane olukord überpöörduvalt on Soomega, kuigi mitte nii äärmuslikes numbrites. 77,6% Soome allikate tekste on ilmunud Postimehes, Eesti Päevalehes vaid 22,4%.

Joonis 4.4. Artiklite jaotumine allika keele alusel.



Eestist on juttu 12 võõrkeeles ilmuvas allikas, üks allikas on ka eestikeelne (Vaba Eesti Sõna USA-s). Enim kasutatakse ingliskeelseid allikaid (307 artiklit ehk 38,1%), levinud on ka soome (204 – 25,5%) ja saksa keel (145 – 18,1%) . Vähem on kasutatud vene- (86 – 10,8%) ja prantsuskeelseid (32 – 4,0%) allikaid, muud keeled on esindatud marginaalselt.

Jooniselt 4.4 on näha, et nn vana Euroopa keeltes nagu inglise, saksa ja prantsuse jaotuvad artiklid kahe lehe vahel suhteliselt võrdselt. Vaid vene ja soome keelte puhul on esimeste jagunemine EPL-i ja teiste Postimehesse. See on sarnane Vene ja Soome allikate jagunemisega kahe lehe vahel.

Artiklid pärinesid kokku 165 eri allikast, neist kümme sagedasemat on tabelis 4.2. Kogu allikate nimekiri on ära toodud lisas 2. Selles tabelis toodud esireas domineerivad Soome väljaanded, esimene on loomulikult Soome üleriigilise levikuga ajaleht, kust on pärit peaaegu kaks korda rohkem artikleid (104), kui juba teisel kohal olevast Turun Sanomatest (58). Esikümnes olevatest väljaannetest pooled on globaalse levikuga ning need kõik on mõjukad maailmalehed. Kaks esikümnes olevat piirkondliku levikuga lehte on pärit Lõuna-Soomest: Turun Sanomat ja Etelä-Suomen Sanomat.

Tabel 4.2. KÜMME KÕIGE SAGEDAMINI ESINEVAT ALLIKAT					
Nr	Nimi	Päritoluriik	Levik	Artikleid	
				arv	%
1.	Helsingin Sanomat	Soome	üleriigiline	104	13,0
2.	Turun Sanomat	Soome	piirkondlik	58	7,3
3.	Frankfurter Allgemeine Zeitung	Saksamaa	globaalne	43	5,4
4.	The Guardian	Suurbritannia	üleriigiline	33	4,1
5.	Financial Times	Suurbritannia	globaalne	30	3,8
6.	International Herald Tribune	Suurbritannia	globaalne	29	3,6
7.	The Wall Street Journal	USA	globaalne	25	3,1
8.	Die Welt	Saksamaa	üleriigiline	21	2,6
9.-10.	The Times	Suurbritannia	globaalne	20	2,5
9.-10.	Etelä-Suomen Sanomat	Soome	piirkondlik	20	2,5

Artiklite päritolust rääkides saab veel lähemalt vaadelda artikli autori spetsiifikat. Nii EPL-il kui PM-il on kombeks autorit tekstis mitte välja tuua. Autor on määratlemata 730 (91,3%) loo puhul, ülejäänud artiklitest 25 (3,1%) oli Eesti autoritelt, 45 (5,6%) artikli puhul oli autor nimetatud, kuid ta polnud eestlane.

Veidi ette rutates võib siin mõõta artiklite modaalsust, tehes seda autorite päritolu järgi. Tabelis 4.3 toodud arvudest on näha, et positiivselt räägivad eestlased veidi rohkem kui pooltes artiklitest, otseselt negatiivselt on ligi kümnendik. Mitte-eestlaste artiklite arvude puhul pole „käärid” küll nii suured, ent siiski domineerib positiivne modaalsus. Samas on nende puhul suurem osakaal Eesti suhtes negatiivse modaalsusega tekste.

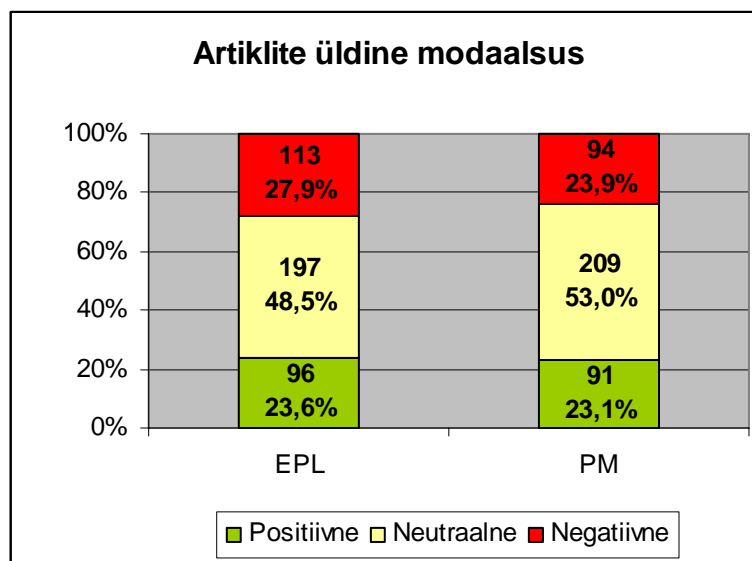
Tabel 4.3. ARTIKLITE MODAALSUS EESTI SUHTES SÕLTUVALT AUTORIST					
Eestlasest autor			Mitte-eestlasest autor		
Modaalsus	Artiklite arv	Osakaal %	Modaalsus	Artiklite arv	Osakaal %
Positiivne	14	56,0	Positiivne	17	37,7
Neutraalne	5	20,0	Neutraalne	6	13,3
Negatiivne	3	12,0	Negatiivne	12	26,7
Ambivalentne	0	0	Ambivalentne	7	15,6
Puudub	3	12,0	Puudub	3	6,7
Kokku	25	100,0	Kokku	45	100,0

4.1.2. Artiklite sisu

Artiklite üldine modaalsus jagunes kolmeks: positiivseks, negatiivseks ja neutraalseks. Kokku oli kõige rohkem neutraalseid artikleid – 406 (50,8%). Ligi veerand artiklitest oli üldiselt negatiivse modaalsusega, neid oli 207 (25,9%); üldiselt positiivseid artikleid oli 187 (23,3%). Siit on näha tasakaalustatus erinevate modaalsuste vahel nii, et domineerivad neutraalsed artiklid. Positiivsete ja negatiivsete artiklite osakaal on samas suurusjärgus.

Joonisel 4.5 on modaalsuste osakaal mõlemas ajalehes (tulpdiaagrammil olevad arvud näitavad vastava modaalsusega artiklite arvu ja osakaalu antud ajalehes). Andmeid mõlema lehe kaupa analüüsides võib samuti näha tasakaalustatust, nii et erinevate modaalsuste osakaal on nii EPL-is kui PM-is väga sarnases suurusjärgus. Kui positiivsete kajastuste osakaal on peaaegu võrdne (vahe vaid 0,5%), siis Päevalehes on negatiivseid artikleid 4% võrra enam kui Postimehes.

Joonis 4.5. Artiklite üldine modaalsus mõlemas ajalehes.



Kodeerimisjuhendis (vt lisa 1) on ära toodud 61 artikli sisu kirjeldavat teemat jagatuna viide suurte gruppi: poliitika (jaguneb välis-, sise- ja sotsiaalpoliitika valdkondadeks), majandus, sotsiaalteemad, kultuur ja muu. Kontentanalüüsi tulemused teemades on ära toodud suures koondtabelis, mis asub lisa 3. Selle ridades on seitse valdkonda teemasid, tulpades on toodud ära erinev modaalsus Eesti suhtes nende teemadega artiklites. Samuti on erineva modaalsuse esinemise hulk ära toodud valdkondades. Eraldi reas on kolme poliitikavaldkonna

koondarvud. Nagu tabelist näha, esines kontentanalüüsi kodeerimisjuhendis sõnastatud 61 teema seast kõige sagedamini „Välissuhted – suhted Venemaaga”, mida puudutas 138 artiklit. Üks teema esines ka vaid ühes artiklis, nimelt „Sport – olümpia”. See teema oli seega ka esinemissageduselt viimane.

Vaadates esinemissageduse poolest kolme esimest tippu kuuluvat teemat, võib märgata nende esinemissageduse vahel suhteliselt suurt lõhet. „Välissuhted – suhted Venemaaga” esineb 138 artiklis, „Euroopa Liidu poliitika” 99 artiklis ja „Maksud, maksupoliitika” 59 artiklis. Nii kerkivad kaks esimest teemat selgelt ülejäänute seast välja, sest kui esimese ja teise teema esinemissageduse vahe on 39 ja teise ja kolmanda vahe 40 artiklit, siis järgmiste, vähem esinenud teemade puhul pole kahe teema vaheline distantis suurem kui 7 artiklit.

Sagedamini esinevad teemad, mis esinesid vähemalt 40 ehk 5% artiklitest, on koos modaalsusega Eesti suhtes ära toodud veel tabelis 4.4.

Tabel 4.4. SAGEDAIMINI ESINENUD TEEMAD KOOS MODAALSUSEGA EESTI SUHTES							
Nr	Teema nimi	Pos. %	Neg %	Neutr %	Ambiv %	- %	Kokku % (artikleid)
1.	Välissuhted – suhted Venemaaga	29,0	19,6	31,9	16,7	2,9	100 (138)
2.	Euroopa Liidu poliitika	22,2	8,1	41,4	20,2	8,1	100 (99)
3.	Maksud, maksupoliitika	44,1	5,1	22,0	28,8	0,0	100 (59)
4.	Turism	37,7	11,3	22,6	28,3	0,0	100 (53)
5.-6.	Ajalugu – Teine maailmasõda	25,5	23,4	29,8	19,1	2,1	100 (47)
5.-6.	Majandus – muu	34,0	14,9	29,8	19,1	2,1	100 (47)
7.-8.	Tööjõud	21,7	17,4	21,7	32,6	6,5	100 (46)
7.-8.	Välissuhted – Eesti-Soome	19,6	10,9	37,0	32,6	0,0	100 (46)
9.	Kultuur – muu	62,8	0,0	25,6	9,3	2,3	100 (43)
10.-11.	Poliitikud	17,1	12,2	58,5	12,2	0,0	100 (41)
10.-11.	Vähemused, vähemuste õigused	14,6	46,3	14,6	22,0	2,4	100 (41)
12.	Parteid, valimised	12,5	12,5	45,0	30,0	0,0	100 (40)

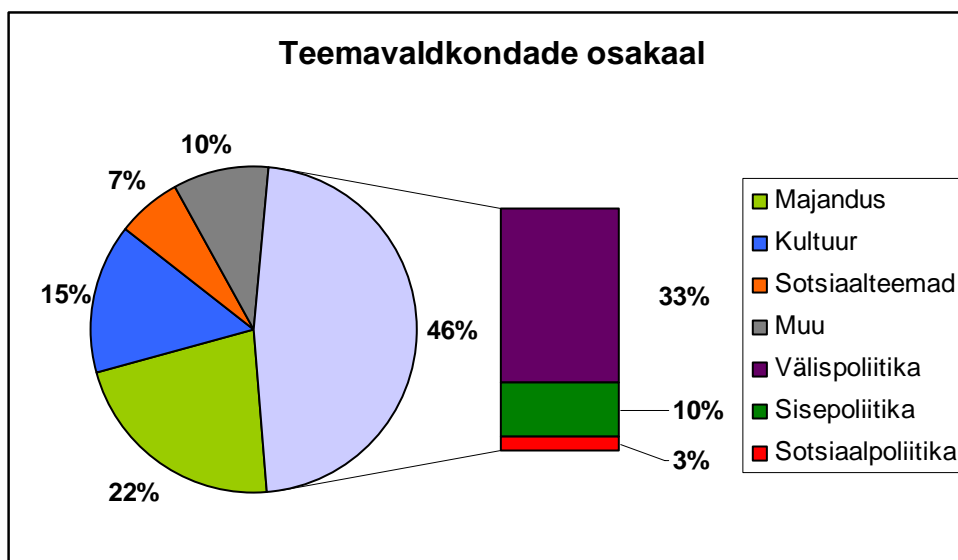
Tulpades on toodud modaalsused: positiivne, negatiivne, neutraalne, ambivalentne, modaalsus puudub.

Siit on näha, et kõige sagedamini esineval teemal – „Välissuhted – suhted Venemaaga” – räägiti Eestist suhteliselt samas osakaalus positiivselt ja neutraalselt ning negatiivselt ja ambivalentselt. Ükski modaalsus ei domineeri jõuliselt teiste üle. Samas teisel kohal oleva „Euroopa Liidu poliitika” puhul kerkib selgemini esile neutraalne modaalsus.

Tabelis välja toodud kaalukamate teemade (kõik esinesid vähemalt 5% artiklites) seas on suurim positiivse modaalsuse osakaal kultuuri- („Kultuur – muu”, mis hõlmas artikleid näiteks eestlaste rahvuslikust iseloomust, etnoloogiast, Eesti kultuurisündmustest jpm) ja maksundusteemalistel („Maksud, maksupoliitika”). Enim negatiivset modaalsust on aga Teise maailmasõja („Ajalugu – Teine maailmasõda”) ning vähemuste õigustega („Vähemused, vähemuste õigused”) seotud artiklitel. Neutraalne modaalsus on suurim poliitikute („Poliitikud”) ja valimiste ning parteidest („Valimised, parteid”) rääkivate artiklite juures, samas kui ambivalentne modaalsus esineb kõige rohkem tööjõu- („Tööjõud”) ja Eesti-Soome-teemalistel („Välissuhted – Eesti-Soome”) artiklite puhul.

Tabelist lisas 3 on näha erinevate teemavaldkondade esinemissagedused, selguse mõttes on need ära toodud ka joonisel 4.6. Poliitikavaldkonda puudutavaid artikleid on peaaegu sama palju kui ülejäänud valdkondi kokku (46%). Selle sees tekib jaotus välis-, sise- ja sotsiaalpoliitika vahel, kus domineerib suurelt välispoliitika. Majandusteemalisi artikleid on sama palju kui kultuuri- ja sotsiaalteemalisi artikleid kokku (22%).

Joonis 4.6. Teemavaldkondade esinemise osakaal (väljavõttena poliitikavaldkond).



Lisas 3 oleva tabeli järgi oleks küll võimalik kokku liita ka erinevate modaalsuste kogusumma, ent see ei annaks õiget pilti nende jagunemisest artiklites (sest tabel koondab kokku teemad, mida oli iga artikli juures üks kuni kolm). Kokku 800 artikli modaalsus Eesti suhtes kujunes järgmiselt:

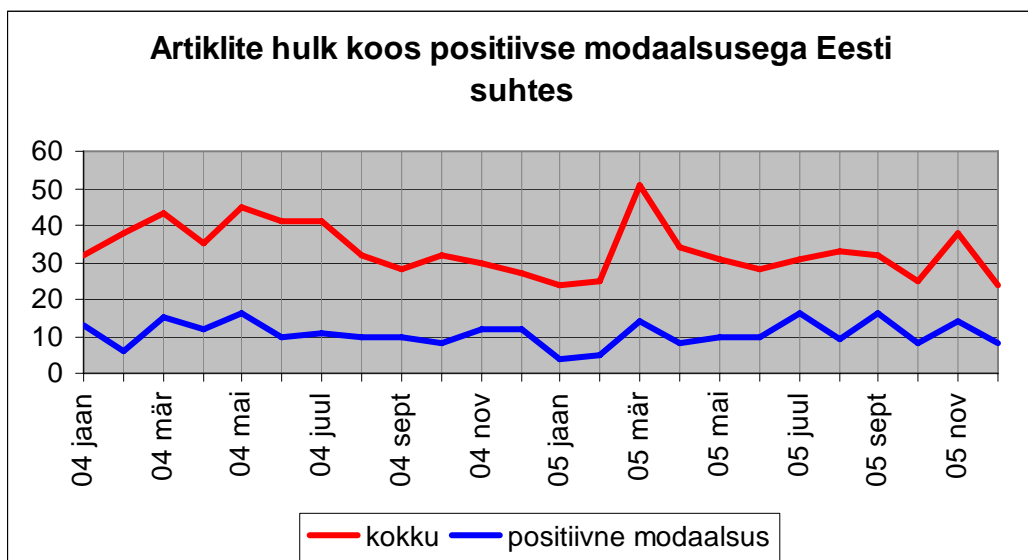
- enim oli neutraalseid artikleid – 32,4% (259),

- ligi sama palju oli positiivseid artikleid – 32,1% (257),
- ambivalentse modaalsusega artikleid oli 17,5% (140)
- ja negatiivseid 14,1% (113).

Modaalsus Eesti suhtes puudus 3,9% artiklitest (31).

Uurimisperioodi 24 kuu jooksul toimus nii rahvusvahelisel areenil kui riigisiselt mitmeid sündmusi, mille mõjuavaldused ilmnevad ka käesoleva töö uurimismaterjalis. Mõned märkimisväärsed sündmused on Eesti liitumine NATOga 29. märtsil ja Euroopa Liiduga 1. mail 2004, Teise maailmasõja lõpu 60. aastapäeva tähistamine 9. mail 2005, Copterline'i kopterihukk 10. augustil 2005 ja kohalike omavalitsuste valimised 2005. a oktoobris.

Joonis 4.7. Artiklite hulk kuudes koos positiivse modaalsusega Eesti suhtes.



Joonis 4.7 näitab artiklite koguhulga ja Eesti suhtes positiivse modaalsusega artiklite mahu kõikumise läbi uurimisperioodi. Kogumaht kõigub 24 ja 51 vahel, keskmiselt ilmus ühes kuus rubriigis „Teised meist” Eesti kohta 33,3 artiklit. Artiklite üldises hulgas on suuremad kõikumised mõlema aasta esimeses pooles. Suuremad kõikumised on mõlema aasta esimeses pooles, samas kui suvekuudel maist septembrini on artiklite hulk suhteliselt stabiilne. Silmatorkavad on artiklite üldhulga langused võrreldes eelmise ja järgmise kuuga 2004. a aprillis ja 2005. a oktoobris, samuti järsk tõus 2005. a märtsis.

Eesti suhtes positiivse modaalsusega artiklite hulk kõigub 4 ja 16 vahel, keskmiselt ilmus iga kuu 10,7 sellist teksti (32,1% kogu kuu tekstidest). Neid artikleid mõõtev kõver liigub üldiselt

joonisel artiklite koguhulka mõõtvat kõveraga sarnaste tõusude ja langustega. Üldisest mustrist on siiski suhteliselt palju erinevad 2004. a veebruar ja oktoober ning 2005. a august. Esimesel nimetatud kuul ilmus 38 artiklit, millest vaid 6 olid positiivsed (15,8%); oktoobris 2004 ilmunud 32 artiklist olid 8 positiivsed (25,0%); 2005. a augustis ilmunud 33 seas aga 9 positiivset artiklit (27,3%).

Kontentanalüüs võimaldas uurida konteksti või riikide gruppi, milles Eestit mainitakse. Seda kajastab tabel 4.5. 60,8% artiklitest olid sellised, kus riikide gruppi ei mainita, see jaotub kontentanalüüsis kolme kategooriasse: 48,6% artiklitest rääkis Eestist otseselt; 8,3%-s artiklites oli fookuses mõni eestlane või eestlased; 3,9% artiklitest ei puudutanud Eestit. Ülejäänud artiklid paigutasid Eesti erinevate riikide gruppi või määrasid Eesti geograafilise piirkonna järgi. Nendest valikutest oli kõige sagedasem Balti riikide rühm (16,3%), seejärel EL-i uusliitujate rühm (7,9%) ja üldiselt EL-i riigid (7,3%). Väiksem osa artikleid samastas Eesti nn idabloki, NATO, Läänemere või Skandinaavia riikidega.

Tabel 4.5. EESTIST RÄÄKIMISE KONTEKSTI ESINEMISSAGEDUS			
Nr	Kontekst	arv	%
1.	Konkreetselt Eesti	389	48,6
2.	Balti riigid	130	16,3
3.	Silmapaistev eestlane/eestlased	66	8,3
3.	EL-i uusliitujad 2004. a	63	7,9
4.	EL-i riigid	58	7,3
7.	Nn idabloki riigid	32	4,0
6.	Puudub*	31	3,9
9.	Läänemere riigid	14	1,8
8.	NATO riigid	10	1,3
10.	Skandinaaviamaad	7	0,9

* Eestit artiklis ei mainita

4.2. Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemused

Analüüsi üldkogumiks on 800 artiklit, mis ilmusid 2004. ja 2005. aasta jooksul Eesti Päevalehe ja Postimehe rubriigis „Teised meist”. Analüüsis lähtuti põhimõttest, et paar suure laenguga keelekasutusega teksti on mõjukamad ja meeldejäävamad kui suur hulk neutraalseid tekste. Kokku on 800-st artiklist analüüsi all ligi kümnendik. Nii on kvalitatiivse analüüsiga

välja toodud viis rohkem eristuvat Eestit ehk käsitusviisi Eestist, mis uurimisalustes tekstides esinesid:

1. Edukas teerajaja
2. Erinev ajalugu
3. Konfliktset suhted
4. Ohtlik Eesti
5. Ilus Eesti

Iga üksiku käsitusviisi piire ei saa väga selgelt tõmmata, sest need esinevad erinevates tekstides eri vormis ja stiilis. Seepärast ei ole siinkohal ka kvantifitseeritud ülevaadet viie mõtteviisi esinemisest.

Pärast tekstide analüüsi saab aga loetu põhjal anda suhtelise hinnangu, millised käsitusviisid domineerisid ja mida oli vähem. Eelnimetatud viiest kerkis esile eduka teerajaja käsitusviis, kuid samuti oli üsna tugevalt esindatud nii erineva ajaloo kui konfliktsete suhete käsitus. Viimase kahe puhul tuli ette ka kahe käsitluse lõikumist, kuna konfliktset suhted lähtusid erinevast ajalookäsitlusest. Teistest vähem esines aga ohtlikku Eestit ja ilusat Eestit.

Ajalise dünaamika poolest ei esinenud kõik mõtteviisid sarnasel moel. Kui erinev ajalugu, konfliktset suhted ja ka edukas teerajaja ilmnesid suhteliselt ühtlaselt läbi vaatlusaluse perioodi, siis ohtlik Eesti domineeris 2004. aastal, eelkõige aasta esimeses pooles. Ilus Eesti esines teistest vähem, ajaliselt langes rohkem 2005. aastasse, kuid see tendents ei olnud tugev.

Iga käsitusviisi analüüsimisel ja kirjeldamisel on põhiroll tekstinäidetel, mis on esitatud taandlõikudena. Iga taandlõigu lõpus on väljaanne, mida refereeritakse, ilmumiskuupäev Eesti lehes ja Eesti lehe nimi. Autoritektis on tekstinäited esitatud kursiivis.

4.2.1. Edukas teerajaja

Eesti kui teerajaja käsitusviisis oli Eesti riikidevahelistel tasandil teerajaja rollis. Edukas seisnes siin just teatud poliitiliste, sotsioloogiliste, tehnoloogiliste või muude ühiskonnaelu muutvate vahendite kasutamises, mis välismeedia jaoks oli domineerivalt positiivsete tulemuste ja mõjudega tegevus. Edukas oli mitmes tekstis teatud konventsionaliseerunud

käitumismallide või lahenduste asendamisega alternatiivsetega, mis seega murdsid levinud käitumismustreid. Oluline aspekt on siin Eesti suhe teiste riikidega, mis ilmneb kahes dimensioonis:

- omavahelise konkurentsivõime või mõõduvõtmises;
- suhteliselt erinev paiknemine ajas või ajaperioodis.

Esimene tähendab seda, et Eesti kas näitab teistele maadele eeskuju või seljatab need mingis arengus. Eesti tähelepanuväärsust rõhutatakse näiteks sel moel, et Eesti kõrvutatakse rahvusvahelisel areenil suhteliselt mõjukama ja suurema jõuga (vt allpool Macleans ja The Guardian). Ajadimensiooni ilmetamiseks kasutatakse aga asetatakse Eesti „tulevikku”.

Siin käsitlusviisis esineb ohtralt viiteid Eesti maksupoliitikale, mille liberaalne iseloom näib olevat imerohi majanduse aktiveerumiseks. Eesti tõstetakse kilbile rõhutatult autoriteetsete ekspertide poolt, nagu nt Carl Bildt:

Rootsi ekspeaminister Carl Bildt kirjutab ajalehes Financial Times, et madalate maksudega Ida-Euroopast lähtuv surve, mis sunnib ka nn vana Euroopa riike makse alandama, töötab EL-i majanduskeskkonda parandada rohkemgi kui Lissaboni protsess. “Kui Euroopa majanduskeskkond paraneb, on selle taga pigem Tallinna-Bratislava protsess kui Lissaboni protsess,” kirjutab Bildt. /.../ Maksukonkurentsivõime eestvedajaks on Eesti, kes võttis esimesena kasutusele proportsionaalse tulumaksu – ning nüüdseks on ühetaoline tulumaks end õigustanud ka teistes Balti riikides. (Financial Times, 3.03.2005 EPL)

Maksupoliitika ilmetamisel kasutatakse ka revolutsioonikujundit.

Kesk- ja Ida-Euroopa riigid reformivad oma maksusüsteemi nii, et see sarnaneb juba revolutsiooniga, kirjutab ajaleht. /.../ Ida-Euroopa maksurevolutsioon algas Balti riikides – Eestis on ettevõtete investeeringud tulumaksust vabastatud. Ida-Euroopa riikides on tavaline, et sissetulekuid maksustatakse üsna madalalt, tarbimist aga kõrgemalt. (Financial Times Deutschland, 20.04.2004 EPL)

Seda käsitlusviisi võiks nimetada ka eksperimenteerivaks eeskujuks, kuna kajastati tegevusi, mis olid teiste riikide poolt läbi proovimata – seega tähistas Eesti justkui sotsiaalset eksperimenti, kus ühiskond osales katses. See kannab ka teatavat ohukonnotatsiooni (Ida-

Euroopa surve), mille lõpptulemus on aga positiivne. Märkimisväärne on see, et edukas teerajaja võib nakatada nii oma regiooni (Ida-Euroopa) kui ka kogu Euroopat:

Kui 2004. aasta 1. maini muutis Euroopa Eesti nägu, siis pärast liiduga ühinemist on hakanud Eesti ise muutma Euroopa nägu, kirjutas väljaanne. /.../ Eesti proportsionaalne ja üha madalamate maksudega maksusüsteem on pannud mõtlema paljusid vanu Euroopa riike, kas mitte majanduse ergutamise nimel sama teed minna. (International Herald Tribune, 17.08.2005 EPL)

Eesti ümber luuakse tähenduspiilt edukast teerajajast, kes on uuenduslike sammude astujana dikteerimas uut maailmakorda – vähemalt Euroopa maksupoliitikas. Doominokivide kujund loob pildi katkematust protsessist, kui „esimene kivi on kukkunud”, s.t Eesti on edukalt rakendanud proportsionaalset maksusüsteemi. Selliste konnotatsioonidega esitleb Eestit näiteks Wall Street Journal, mida vahendavad nii EPL kui PM:

Kreeka valitsus kaalub võimalust kehtestada ühetaoline 25-protsendiline tulumaks, mis asendaks praegust progressiivset tulumaksu, mille maksimummäärad ulatuvad 40%-ni. Lähiaastatel kukuvad doominokivid ka Bulgaarias, Horvaatias ja Ungaris, kes samuti valmistavad ette üleminekut ühetaolisele tulumaksule. Esimene Euroopa riik, kes võttis ühetaolise tulumaksu kasutusele, oli Eesti – kes käsitleb seda kui 21. sajandi majanduslikku tegelikkust. (The Wall Street Journal, 10.10.2005 EPL)

Ent Kreeka pole [proportsionaalse maksusüsteemi] ideega ükski. Ka Bulgaaria, Horvaatia ja Ungari valmistuvad oma maksusüsteemi lihtsustamiseks. Samuti oli Poola hiljutises valimisvõitluses proportsionaalse tulumaksu lubamine olulisel kohal valimisdebatist. Ja riik, kes kõik selle algatas – Eesti, plaanib alandada tulumaksu veel kord, sedapuhku 24 protsendilt 20 protsendile. (The Wall Street Journal, 10.10.2005 PM)

Eesti astunud sammude äärmuslikkust ja kõhklematust taolisi samme veel astuda tuuakse korduvalt esile.

Iisraeli ajaleht kirjutas, et 1994. aastal seati Eestis tulumaksumääraks 26%, kuid 2007. aastaks plaanitakse see langetada juba 20%-ni. (Jerusalem Post, 11.04.2005 EPL)

Eesti kui edukas teerajaja ei puuduta ainult maksupoliitikat. Alternatiivseid ja innovaatilisi lahendusi ning käitumismalle puudutatakse ka teistes valdkondades, nagu näiteks info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad (IKT). Selliste sõnadega nagu tulevikuprojekt viidatakse Eestile, kes tegutseb juba n.ö tulevikus.

Eesti üheks tulevikuprojektiks sai nn tiigrihüppe programm, millega viidi kuue aasta jooksul internet 98% Eesti koolidesse. E-riigi akadeemia direktori Ivar Tallo sõnul oldi tihti raske dilemma ees, kas parandada kooli läbijooksvat katust või investeerida arvutitesse. Eesti valis viimase tee. Tulemus on, et eestlased kasutavad praegu internetti rohkem kui näiteks prantslased. (Macleans, 4.08.2005 EPL)

Nagu Kanada ajakirja Macleans tekst mõista annab, tuleb Eesti edu käiskäes raskete valikutega. Sellega luuakse keelde mitmekülgust ja kirevust ning ilmestatakse metafoorset revolutsiooni või revolutsioonilisust, milles on suurte ja võidukate eesmärkide kõrval ka tagasilöögid (*kooli katuse parandamata jätmine*). Eesti on küll teerajaja, kuid oma positsiooni eest on makstud kõrget hinda. Samas polegi revolutsiooniline võitlus oma koha eest alati metafoorne, vaid võib esineda ka reaalsete sündmuste kirjelduses (*iseseisvusvõitlus*).

Briti leht tutvustab Eestit kui maad, mis on küll Euroopa ääremaa, väike ja hõredalt asustatud, kuid kus väike introvertne rahvas on võimeline vapustama maailma. Vapustuse parimaks näiteks peab ajaleht eestlaste tehtud ja “stratosfäärilise populaarsusega” failivahetus-programmi Kazaa. /.../ “Me arendasime oma loovust lakkamatu iseseisvusvõitluse kontekstis,” selgitab ajalehele üks Kazaa loojatest, programmeerija Jaan Tallinn. (The Guardian, 13.04.2004 EPL)

Ka e-valimistega on Eesti astunud eduka sammu, millega ollakse maailmas esimene ja mis on toonud Eestisse huvilisi ning vaatlejaid. Läbiv märksõna on modernsus ehk uudsus ehk noorus, mis iseloomustab nii valitsuse töövahendeid kui ka valitsusliikmeid ennast.

Tallinn kuulub aastast 1997 UNESCO kultuuripärandi nimekirja. See on linn, kus traditsioon ja modernsus elavad sümbioosis. 2005. aasta oktoobris kohalikel valimistel said eestlased esmakordselt arvuti kaudu hääletada. Sinnani polnud see veel kuskil maailmas võimalik olnud. Kogu maailmast sõitsid siia valimiste vaatlejad ja

kontrollisid uudishimulikult toimuvat. Isegi valitsus kasutab nüüd istungite ajal sülearvuteid ja ei kasuta paberdokumente. Kabineti liikmed, kellest enamik on üsna noored, ei kanna endaga kaasas suuri kaustu, vaid sulgkergeid infokandjaid. Seda nimetatakse e-valitsuseks. (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 19.12.2005 EPL)

Eestit eeskujulikkust konstrueeritakse isegi sellistel teemadel, mille puhul sisemaises pressis võiks oodata vastupidiste konnotatsioonidega kajastust – näiteks inimareng naisspetsialistide osatähtsusest:

Uues inimarengu edetabelis on Eesti maailmas 36. kohal, kuid teisel kohal naisspetsialistide osatähtsusest. Naisjuhtide osatähtsusest on Eesti maailmas viieteistkümmes. Naiste osatähtsus on vastavalt 69 ja 27 protsenti spetsialistide ja juhtide üldarvust. (Baltic Times, 20.07.2004 EPL)

Nii ilmneb, et Eesti näitab eeskuju ka soolise võrdõiguslikkuse alal, kuigi samas artiklis möönab Eesti sotsiaalministeeriumi ametnik, et „ta ei näe neis arvudes midagi veidrat”. Antud tekst võib viidata sellele, et need edusammud ja arengutase, mis teiste jaoks on üllatav, on Eesti enda jaoks juba loomulikkus. Samas võib see tähendada ka seda, et Eesti edu hinnatakse selliste näitajate järgi, mis ei peegelda reaalselt olukorda ja arengutaset – samas tekstis ütleb sama ametnik veel: „Ilmselt loetakse indeksi koostamise metoodika järgi kooliõpetajad ja lasteaiakasvatavad spetsialistideks ning kaheliikmelist koristajate brigaadi juhtiv inimene juhiks.”

Ka perepoliitikas rakendatud vanemapalk on nähtus, milles Eesti annab teistele riikidele eeskuju madala iibega võitlemisel. Edu märgid selle laialtlevinud probleemiga võitlemisel toovad kaasa teatud eufooria-efekti, mida iseloomustab mitte kõige suurem faktitäpsus (15% vs 6%) ja lihtne vaimustus.

Majanduslehe toimetuse märgib repliigis rikaste riikide rahvastikuhädade kohta, et lõpuks ometi on Eesti mõelnud välja lahenduse arenenud maailma aastakümneid vaevanud probleemile, mis küll paneks jõukad ühiskonnad end taastootma. Eesti vastus on lihtne: raha. Eesti on aasta algusest rakendanud üht maailma heldeimatest lapsetoetuse süsteemidest. Majandusminister Meelis Atonen on ajalehele väitnud, et kuigi uus vanemahüvitise kord alles jõustus, on sündide arv juba kasvanud 10–15%,

sest lapsevanemad hakkasid kohe, kui seadus jõustus, “lapse saamiseks ettevalmistusi tegema”. Eesti eksperiment vihjab, et raha tuleb lihtsalt rohkem anda, ironiseerib leht. (Financial Times, 17.05.2004 EPL)

Briti majandusleht pühendab pikema ülevaate Euroopa vananeva rahvastiku probleemidele. Üldist pessimismi hajutab leht Eesti näite varal, sest käesolev aasta on toonud kaasa sündimuse hüppelise kasvu. Leht kordab oma varem esitatud ekslikku väidet, justkui oleks selle aasta kolme kuuga sündimus kasvanud 15% (tegelikult 6% - toim). (Financial Times, 14.06.2004 EPL)

Iibe tõstmise temaatikas ei ilmne alati otseselt teerajaja roll, sest sarnast süsteemi on rakendatud ka Rootsis. Ent Eesti on ikkagi edukas eeskuju rollis:

Madala iibe käes vaevlev Saksamaa kavandab samasuguse vanemahüvitise skeemi sisseseadmist nagu Eestis ja Rootsis, kirjutab nädalaleht Die Zeit. (Die Zeit, 28.09.2004 EPL)

4.2.2. Erinev ajalugu

Erineva ajaloo käsitusviis on mõnevõrra komplitseeritud ja kohati isegi vastuolulise ülesehitusega. Erinev ajalugu tähendab seda, et Eesti (riiklikus mõttes) või eestlased (rahvusena) tõlgendavad ajaloofakte teistmoodi kui võrreldav grupp. Modaalsus, millega seda erinevat interpretatsiooni esitletakse, ulatub neutraalsest kuni ambivalentseni. Võrreldava grupi rollis on reeglina mõni teine riik, enamasti Venemaa. Ent selleks võib olla ka mõni Euroopa riik, kelle ajalookäsitlus erineb Eesti omast mõnede nüansside poolest, kuid on siiski otseses või kaudses seoses suhetega Venemaaga.

Kuna erineva ajaloo käsitusviis on seotud Venemaaga, siis tekib mõnel puhul kattumine konfliktsete suhete käsitlemisega, milles ilmneb samuti Venemaa ja suhted selle riigiga. Ajaloodiskursus viitab siiski erinevatele tõlgendustele lähiminevikust, mis esinevad ka sõltumatuna otseselt praegustest Eesti-Vene diplomaatilistest suhetest.

Moskvasse peokutse saanud Balti riikide presidentide dilemmat analüüsisid märgib Briti majandusleht, et loomulikult peavad Balti riigid lootma, et maailm kas või natukenegi kuulda võtab ka nende pakutud selgitust ajaloos toimunule. /.../ Baltimaades teatakse, et Venemaa kasutab iga võimalust kiilu löömiseks nende ja ülejäänud Euroopa vahele. Venemaa paneb neile riikidele tänaseni pahaks 15 aastat tagasi saavutatud pääsemist N Liidust. Venemaa kardab, et koos teiste ekskommunistlike riikidega muudavad nad Euroopa Liidu rohkem venevastaseks. Läti president loodab, et maailm mõistab Balti vaadet ajaloole ning toetab üleskutset, et Venemaa Ida-Euroopa allutamise eest vabandust paluks. (The Economist, 17.01.2005 EPL)

Mõni tekst, milles antud käsitlus ilmneb, lausa vohab pingelise laenguga keelest. Üks näide – milles ilmneb ka konfliktsete suhete käsitlusviis – seob eestlaste ajalookäsitluse tihedalt fašistliku ideoloogiaga. Et tegu on üsna värvika propagandatekstiga, on seda avaldamisel tekstis kommenteerinud ka Eesti väljaanne:

Galina Sapožnikova sulest ilmus uskumatu sisuga kirjutis, Vene ajakirjanik lahkab põhjusi, miks “eestlastele ja lätlastele on fašistlik minevik kallim nõukogude omast”. /.../ Me pidavat sarnanema etniliste sakslastega, eriti selliste aarialastega, nagu kujutati kunagi nõukogude sõjafilmides. /.../ Teise põhjusena tuuakse välja, et eestlased võitlesid Teises maailmasõjas Saksamaa poolel, mille tõttu otsustati fašistide käsilasi hiljem karistada Siberisse saatmisega. Ajakirjaniku arvates võiksid eestlased Stalinile tänulikud olla, et kuigi nad küüditati 25+5 aastaks Siberisse, pääsesid paljud 10 aastaga. Artiklit illustreerival fotol on kujutatud Lihula mälestussamba õnnistamist kohaliku kirikuõpetaja Kaido Saagi poolt. Kirikuõpetaja ülestõstetud käega pilti saadab ajakirjaniku kommentaar: „Kurat võtaks, küll see žest on sarnane „Sieg Heiliga!”” (Komsomolskaja Pravda, 18.03.2005 EPL)

Nagu näha, antakse erineva ajalooga Eestile ka otseseid hinnanguid, mitte ei piirduta vaid kirjeldusega. Selle juurde käivad ka soovitusel muutmiseks või juhtnöörid selle kohta, mis on valesti. Need peegeldavad väärtuste konflikti ja erinevat ajalookäsitlust, mis omavahel seoses. Oluline on see, et ei esitata lihtsalt oma (s.t Venemaa) nägemust ajaloost, vaid konstrueeritakse ka pilt Eesti omast, mis on küllaltki konfliktne (SS-lastest rehabiliteerimine). Kuivõrd seda konstruktsiooni ka Eestis laialdaselt tunnustatakse, on omaette küsimus.

Moskva peab pühaduse teotamiseks Eestist ja Poolast kostvaid üleskutseid revideerima Teise maailmasõja tulemusi just sõja alguse 65. aastapäeva eel, kirjutas Vremja Novosti. Waffen-SS-i leegionäride mälestusmärgi avamisel Sillamäel sooviti sundida Moskvat revideerima Teise maailmasõja tulemusi. Moskvas peab vääraks nii seda, et Eesti leegionäride osalemist sõjategevuses hitlerliku Saksamaa poolel käsitletakse vabadusvõitlusena, kui ka seda, et nad andsid panuse demokraatia taastamiseks Eestis pärast 1934. aastat. Juba sel sügisel kavatsevad Eesti parlamendisaadikud tulla vastu 20. eesti SS-diviisi veteranide palvele ja tunnustada nende sõjalisi kangelastegusid hitlerliku Saksamaa poolel ja võrdsustada nende staatuse teiste veteranide staatusega, vahendas agentuur Vene võime. (Vremja Novosti, 10.08.2004 EPL)

Vaidluses erineva ajaloo üle räägitakse ka ühe käsitluse domineerimisest (või selle vastu võitlemisest), kuna tegu on konfliktsete käsitlusega. Järgnevas tekstis ilmnevad diskursuses erinevad argumentatsioonitüübid: esmalt emotsionaalne, seejärel juriidiline (*teaduslik*) ja lõpuks ka kaasuste võrdlemise (*Balti riigid viitavad Soome kogemusele*) tühiseks kuulutamine.

Balti riikidel, kes nimetavad enda kuulumist Nõukogude Liitu okupatsiooniks, pole mingit tänutunnet, kurdab Vene ajaleht. “Leedulased on uhked 300 km pikkuse Vilniuse–Klaipeda kiirtee üle, mis ometi ehitati ajajärgul, mida baltlased nüüd nimetavad okupatsiooniks,” kurjustab ajaleht. “Isegi praegune Moskva ja Peterburi vaheline maantee on palju kehvem.” Väita, et Nõukogude Liit okupeeris Balti riigid, olevat absoluutselt vale. Isegi “teaduslik terminoloogia ei luba 1945. aasta 9. maiga alanud ajajärku okupatsiooniks nimetada”, teatab leht. /.../ “Balti riigid viitavad sageli Soome kogemusele – ent kui Soome võitles iseseisvuse kaitseks Nõukogude armeeaga, siis 1940. aastal Balti riigid tervitasid Nõukogude vägesid ega osutanud mingit vastupanu.” Ajalehe väitel ei õnnestu Baltimaadel sundida Venemaad tunnustama enda okupeerimist. (Pravda.ru, 31.03.2005 EPL)

Modaalsus Eesti suhtes võib antud käsitlusviisis varieeruda. Kui eelnevates näidetes on see olnud negatiivne või ambivalentne, esines siiski ka Eestit mõistvaid seisukohti, mis möönsid ajaloo erinevust idanaabriga. Sellele anti tekstis aga selge hinnang läbi võrdluse Prantsusmaa 1940. a okupeerimisega Saksamaa poolt:

Baltimaad ootavad, et Moskva mõistaks selgelt hukka Molotovi-Ribbentropi pakti ja tunnistaks, et 1940. ja 1945. aasta okupatsioon oli selle tagajärg. Kuid Moskva ametlik versioon tugineb nõukogude teesile, et Baltimaad liitusid vabatahtlikult N Liiduga. “See on, nagu oleks Saksamaa otsinud lepitust Prantsusmaaga, tunnistamata 1940. aasta okupatsiooni,” kinnitas üks vaatleja ajalehele. (Le Figaro, 11.03.2005 EPL)

Diskursuses, mis põhineb erineval ajalool, nimetatakse Eestit ka lihtsalt väga keerulise ajalooga maaks – mis viitab just ajalootõlgenduste mitmekülsusele. Ühtlasi antakse hoiatus, mis võib juhtuda, siis kui sellest „mööda vaadata” – avalikkuses saavad rohkem sõna üldiselt taunitud ajalookäsitluse propageerijad.

Euroopa Liiduga liitunud Kesk- ja Ida-Euroopa riikide, eriti aga Baltikumi II maailmasõja jäetud keerulist ajaloolist pärandit ei tohi ignoreerida. Kusil ei ole II maailmasõja pärand ka keerulisem kui Balti riikides, mis jäid kahe suurvõimu omavahelise klaarimise ohvriks. Kui ajaloost mööda vaadata, kasutavad juhus Leo Tammiksaare taolised persoonid ja hakatakse püstitama ausambaid natsi-Saksa vormis sõduritele. Tammiksaar kahtleb juutide nõiajahis II maailmasõja kurjategijatele ning ei usu, et kõik õudused tõesti toimusid. (Süddeutsche Zeitung, 3.09.2004 PM)

Käsitlusviis ei esine aga vaid otseses seoses vene meediaga, vaid ajalookäsitluse erinevusi on välja toonud ka põhjanaabrid. Soome ajaleht ei serveeri vaatlusalust ajaloonarratiivi siiski mitte üldistatult Eesti omana, vaid attributeerib selle selgelt autorile Edgar Savisaarele.

Soome ajalehes arvustab Unto Hämäläinen värskest Soomes ilmunud Edgar Savisaare mälestusteost “Peaminister”, mille soomlaste jaoks lühendatud variant kannab nime “Eesti ohuaastad”. Savisaare raamatu suurim kangelane on kriitiku mulje järgi Venemaa president Boriss Jeltsin, kellega kõrvu sammuvad Gorbatšovi nõunik Jakovlev ja siseminister Bakatin. “Eestlastestki oskasid ainult Lennart Meri ja loomulikult Savisaar ise õigesti tegutseda. Siiski tegi ka Meri mõningaid vigu,” ironiseerib Hämäläinen ja osutab, et mõneski kohas, näiteks ülistuslaulus Islandi välisministrile Hannibalssonile, on aeg tegelikkust kõvasti ilustada jõudnud. (Helsingin Sanomat, 1.11.2005 EPL)

Viimane märkus indikeerib selgelt tekstiosa (*on aeg tegelikkust kõvasti ilustada jõudnud*), kus arvustaja sõnastab Eesti (antud juhul ühe eestlase) ajalookäsitluse mittevastavuse tegelikkusele, s.t arvustaja ajalookäsitlusele. Samuti luuakse kangelaste nimetamisega pilt meelevaldselt konstrueeritud (s.t tegelikkusele ehk arvustaja nägemusele mittevastavast) ajalookäsitlusest. Lisaks arvustatakse autori mitte-objektiivset lähtepunkti (*Eestlastestki oskasid ainult Lennart Meri ja loomulikult Savisaar ise õigesti tegutseda. Siiski tegi ka Meri mõningaid vigu*), mis rõhutab veelgi meist (s.t soomlastest) erineva ajaloo Eestit. Kriitilist hinnangut selle kohta, keda on nimetatud „õigesti tegutsejateks,” märgib iroonia. Fairclough (1999: 123) ütleb, et iroonia toimimiseks peab lugeja mõistma, et viidatud teksti tähendus (mille üle ironiseeritakse) ei ole (ironiseeriva) teksti autori tähendus. Et see ei jääks selgusetuks, on Eesti leht Soome arvustaja tegevuse otseselt nimetanud (*ironiseerib*).

Sotsiaalse reaalsuse konstrueerimisel ei piirduta alati üldiste väidete või kommentaaridega, vaid läbi erineva ajaloo käsitlusviisi kajastatakse ka reaalseid sündmuseid:

Leipzigi raamatumessi avamisel tuli päevavalgele, kui erinev on Lääne- ja Ida-Euroopa ajalookäsitlus. Läti varasem välisminister ja tulevane Euroopa Komisjoni liige Sandra Kalniete ütles avakõnes, et vähesed lääneeurooplased tunnistasid endale pärast Teise maailmasõja lõppu, et Nõukogude režiimi raudkardina taga jätkus genotsiid Ida-Euroopa rahvaste vastu. Publiku hulgas istunud Saksamaa juutide kesknõukogu asepresident Salomon Korn nimetas aga Kalniete juttu väljakannatamatuks. Korni arvates tulenes stalinistlik terror Balti riikide elanike vastu paljuski asjaolust, et “paljud baltlased olid natsionaalsotsialistide kollaborandid”. /.../ Euroopa Liidu laienemisega kaasneb erinevate ajalookäsitluste pörkumine – ning see lõhe ei kao veel nii pea. (Die Welt, 30.03.2004 EPL)

Selle tekstinäite puhul võiks ka öelda, et erineva ajaloo Eesti diskursus ilmnes messil toimunud diskussioonis (eeldusel, et antud artikli kajastatus Leipzigi raamatumessi sündmustest on utreerimata ja objektiivne), ent Saksa ajaleht on seda ka tiražeerinud. Oluline erineva ajaloo käsitlusviisi iseloomustav nüanss on siin see, et Eesti (osana Ida-Euroopast) pole enam lihtsalt erineva ajaloomõistmisega, vaid see mõistmine on otseselt vastukäiv „meie” (laiemalt Lääne-Euroopaga, kitsamalt Saksamaa juudikogukonnaga) omaga.

Saksa kvaliteetleht Frankfurter Allgemeine Zeitung kirjutas Ameerika presidendi George W. Bushi jõulisest avaldusest, et 9. mai 1945 ei tähendanud sõja lõppu kolmele Balti riigile, sest tõi neile pea pooleks sajandiks Nõukogude okupatsiooni. Lehe teatel käib praegu eri ajalootõlgenduste võitlus, kus lääne senine, Venemaad toetav seisukoht mureneb üha enam ning asutakse Balti riike mõistvale poolele. Lisaks Bushile nõudis ka Euroopa Komisjoni asepresident Günter Verheugen Venemaalt Baltimaade okupeerimise tunnistamist. (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 09.05.2005 EPL)

Teine Saksa leht sõnastab otseselt ajalootõlgenduste võitluse situatsiooni, milles ühe domineerimine hakkab vähenema ja alternatiivne käsitus levima. Kui seni on Erineva Ajaloo käsitusviis tähendanud vähemuses olevat ideed, siis see tekst viitab selle diskursuse lõpule – alternatiivsest käsitlusest saab üldaktsepteeritud. Ent siin esindatud võitlusmotiiv on aluseks ka järgmisele käsitusviisile.

4.2.3. Konfliktsete suhted

Konfliktsete suhete käsitusviisis ilmneseid Eesti lahkkelid suhetes teiste riikidega. Siin ei ole silmas peetud siseriiklikke konflikte, vaid just olukorda rahvusvahelisel tasandil. Kuigi ka siin esineb mitmeid tekste seoses Eesti-Vene suhetega, ei ole see temaatiliselt ainuke mõõde. Tähelepanu alla kerkivad ka Eesti välispoliitilised suhted teiste naaberriikidega. Konfliktsetes suhetes ilmnevad erinevatest seisukohtadest põhjustatud tülid, Eesti konfliktsetes suhetes esineb erinevaid nüansse, mida võib vastavalt modaalsusele nimetada eri moel. Nii on Eesti põikpäine või põhimõttekindel, ebasolidaarne või iseseisev, diplomaatiliselt ebaküpse väljendusega või sõnakalt oma seisukohtade eest võitlev.

Mainekas majandusajakiri The Economist kirjutas, et Balti riikide presidentide suutmatust kokku leppida, kas 9. mail Moskvasse minna või minemata jätta, tõi esile nende vähese solidaarsuse ja omavahelise usalduse puudumise. “Teraskõva Läti president Vaira Vike-Freiberga saab kehvasti läbi Eesti presidendi, vana aja bürokraadi Arnold Rüütliga ja Leedu tudiseva presidendi Valdas Adamkusega,” teatas Economist. Ühtlasi näitab presidentide erimeelsus 9. mai küsimuses Venemaa edu Balti riikide lahutamisel ja võib-olla ka valitsemisel. /.../ Ühe anonüümse ametniku

sõnul kannatavad baltlased “poliitilise Tourette’i sündroomi” all, mis väljendub juhuslikes avalikes solvangutes Venemaa aadressil ja nende negatiivse mõju “mitteteadlikkuses”. Need väljaütlemised aga annavad Moskvale võimaluse suhtuda Baltikumi kui EL-i “erikategooria” riikidesse. (The Economist, 09.05.2005 EPL)

Economisti tekstist on näha, et Eesti koostöö teiste „regiooni” riikide Läti ja Leeduga on ebaõnnestunud. Kriitiline hinnang kantakse üle riikidelt riigipeadele (või ka vastupidi), kirjeldades erinevalt kolme Balti riigi presidente (*teraskõva, vana aja bürokraat, tudisev*). Omavaheliste suhete ebaefektiivsus avaldab mõju ka suhetele Venemaaga. Siin rõhutatakse konfliktsete suhete negatiivseid aspekte: s.t solidaarsusetust, ebaküpset väljendust diplomaatilises suhtluses jne.

Vene agentuur kirjutas põhjalikus artiklis, et Venemaal pole suuri lootusi Balti riikide vene vähemuse probleemi lahendamist saavutada. Eriti Eestis, kus vähemuspoliitika on “pehmem” kui Lätis. Eesti trumbid EL-is, millega on hangitud tugevaid liitlasi üksikküsimustes, on Siim Kallase pääsemine eurovolnikuks, vilgas madalate maksude propaganda, samuti on oskuslikult Venemaa-sõbralikkuse teelt kõrvale kallutatud Itaalia. Oskusliku *lobby*tööga õnnestus Eestil täielikult neutraliseerida Venemaa mõju Euroopa Liidu ja Venemaa tippkohtumise lõpptekstile, milles inimõiguste kohta käiv punkt on nii üldsõnaline, et Venemaa seda edasises tegevuses oma kasuks kuidagi tarvitada ei saa. (Regnum.ru, 31.05.2005 EPL)

See võrdlemisi neutraalne artikkel Eesti konfliktsetest suhetest analüüsib erinevaid aspekte sellest, mida saab kujundlikult nimetada võitluseks. Esmalt nenditakse oma võidu vähest tõenäosust ja viidatakse vaenlase tugevusele (Eesti pehmem vähemuspoliitika), samuti kirjeldatakse vaenlase relvi (Siim Kallas, madalad maksud ja Itaalia meelemuutus). Lisaks nenditakse oma relvade kahjutustamist (inimõiguste punkt). Selles tekstis on Eesti, kes on oma välissuhetes väga aktiivne osapool, aktiivne võitleja.

Üks põhjalikum tekst Vene meedias, milles manifesteeritakse Eesti-Vene suhteid Eesti seisukohalt, on intervjuus Andrus Ansipiga:

“Kõigile on selge, et Eesti ja Venemaa läbisaamine võiks olla parem. Kuigi ärilises mõttes pole see halb. Patt oleks nuriseda. Ja seda kindlasti tänu Euroopa Liitu

kuulumisele, tänu kellele on kadunud tollibarjäärid. Aga suhted venelaste ja eestlaste vahel – needki paranevad. Näiteks käisin seitsme aasta eest Pihkvas ja ma ei saa öelda, et pihkvalased vaadanuks meile kui vaenlastele, kuid samas ei saanud ka öelda, et meie vahel oleks õilmitsenud eriline sõprus. Täna aga meievahelised eelarvamused puuduvad. Me suhtleme kui normaalsed inimesed ja meie dialoog on tegudes,” räägib peaminister Andrus Ansip Vene ajakirjanikule antud pikas intervjuus. “Aga kui rääkida suhetest kõige kõrgemal tasemel, siis oleme omalt poolt teinud kõik, mida oli vaja teha – allkirjastasime kõik, mis vaja, ja ilma venitamata; ja meil ei ole Venemaale mingeid pretensioone, sealhulgas isegi mitte territoriaalseid. Me loodame, et Venemaa mõistab, et ei ole mingit alust jätta piirileping ratifitseerimata,” ütleb Ansip. Ajakirjanik esitab peaministrile versiooni, justkui suunaks Eesti ja Vene suhteid kolmas jõud, pidades silmas NATO-t, ning Ansip vastab, et “Nõukogude ajal levis jutt, et kuskil on olemas selline kuri jõud nagu NATO. Aga Eesti jaoks ei asu NATO kuskil kaugel, vaid siin, meie juures. NATO – see olemegi meie. Ja meie jaoks on see kaitse – kui meil on abi vaja, siis meie partnerid aitavad meid.” (Novõje Izvestija, 12.10.2005 EPL)

Sellises tekstis, kus kõneleb üks konkreetne isik, väljendub võitlus ja konfliktus palju pehmemalt. Näiteks kasutatakse nominaliseerimist (*läbisaamine*) – Fairclough (2003) arvates aitab see võte peita inimosalust ja -vastutust. Seega kaotatakse sellega tekstis otseselt tegijanimed, kes konfliktis suhtes on. Pehmendamiseks viitab Ansip ka teistele valdkondadele, kus suhted on head, nagu äri ja üksikisikutevaheline suhtlemine, milles suhtlevad normaalsed inimesed. Diplomaatilistele suhetele viitab ta aga kui kõige kõrgema taseme suhetele, mis loob kontrasti eelnimetatud üksikisikutevahelise või rohujuure tasandiga. Seejuures kaitseb Ansip igakülgselt Eesti positsiooni. Nii tekib justkui neli osapoolt: üksikisikute tasandil eestlased ja venelased (kellevahelised *suhted paranevad* ja *eelarvamused puuduvad*); *kõige kõrgemal tasandil* aga Eesti ja Venemaa kui valitsused. Nendest neljast osapooltest on kõige vaenulikumas ja tagurlikumas positsioonis Venemaa kui valitsus (*[meie kui Eesti valitsus] oleme omalt poolt teinud kõik*). Sellise kahe tasandi eristusega loob Ansip pildi Eestist ja eestlastest, kes saavad hästi läbi ka venelastega, ning ainuke negatiivne kangeline on Venemaa valitsus.

[George Bushi 9.mai eelne] külaskäik Riiga ja Thbilisisse on Venemaale pinnuks silmas. Venemaad jätkuvalt kõiges kurjas kahtlustavad baltlased ja poolakad näevad

USA-s otsest liitlast liigse pehmuse vastu, mida ilmutavad suhetes Venemaaga Euroopa suurriigid, eriti Prantsusmaa. Venemaa aga kasutab oma läänenaabrite hirme selleks, et kahandada nende usaldusväarsust EL-i partnerite silmis. (The Economist, 06.04.2005 EPL)

Suhete iseloomustamisel ei kardeta kasutada kirjanduslikke liialdusi (*kõiges kurjas kahtlustav*), mis lisavad teksti pinget. Diskursuses luuakse vastandusi ja konfliktseid leere (tekstiliselt: *pinnuks silmas, kahtlustama, otsest liitlast, Euroopa vastu, kahandada usaldusväarsust*), et luua pilt võimuvõitlusest.

Eesti ja Venemaa konfliktseid suhteid manifesteeritakse sageli loomuliku faktina, esitades neid taustina mõne artikli lõpus:

Venemaa poliitikud on nii Tallinnas kui Brüsselis mitu korda ametlikult avaldanud seisukohta, et oleks „väga negatiivne”, kui Balti riikide territooriumil oleks ükskõik millised NATO väeüksused. /.../ Vastuseis NATO õhuvägedele on lihtsalt osa Moskva lugematutest katsetest endisi Nõukogude Liidu vabariike oma mõju alla saada. Venemaa ja Balti riikide vahelised konfliktid põhinevad erinevatel arusaamadatel vene vähemuse olukorrast Eestis, Lätis ja Leedus. (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 12.03.2004 PM)

Erinevad käsitlusviisid lõikuvad, nagu võib näha Eesti ja Soome suhteid analüüsivast artiklist. Siit ilmneb küll edukas teerajaja, kuid selle vältimatuks tulemuseks (või kaasnähuks) on konfliktseid suhteid. Taas on näha modaalsuse erikülgsust: ühest küljest on Eesti imetletav areng toonud kiire majanduskasvu (*Aasia tiiger*), teisalt ei anna see Soome süsteemi (*sotsiaalne majandusmudel*) eeliseid (*maailma kõige konkurentsivõimelisem majandus*). Selles tekstis ei ilmne konfliktus niivõrd Eesti diplomaatilises suhtluses, kuivõrd Eesti arengu mõjus naaberriikidele.

Eesti on saavutanud Aasia tiigritega võrreldava majanduskasvu, reinvesteeritud raha on maksuvaba ja seetõttu kaaluvad paljud Soome ettevõtjad oma tegevuse Helsingist Tallinna üleviimist. Sel põhjusel on ka Soome parlament alustanud uut tulumaksuvaidlust. Aastakümneid egalitaarsust väärtustanud Soomes on tulumaksudebatil hoopis uus jume, kuigi see seab kahtluse alla kogu sotsiaalse mudeli,

millele on rajatud Soome heaolu. Seda ütleb lehele aastaid Eestis tegutsenud Soome ärimees Joakim Helenius. Kuid Eesti mudeli järgimine leiab Soomes ka tugevat vastuseisu. Tulude ulatusliku ümberjagamise pooldajad väidavad, et just tänu Soome sotsiaalsele majandusmodelile ongi saavutatud edu, mille põhjal Maailma Majandusfoorum nimetab Soome majandust juba aastaid maailma kõige konkurentsivõimelisemaks. (Financial Times, 25.11.2005 EPL)

4.2.4. Ohtlik Eesti

Eesti näib teistele maadele mõnegi aspekti poolest ka ohtlik. Eesti riigist lähtuvad ohud pole sellised, mida peetakse silmas argimõtlemises (agressioon vms), need pärinevad laias laastus kõik ühest allikast: madalast elatus- ja arengutasemest. Käsitusviisis kerkivad peamiselt esile kaks valdkonda: majandus ja tervishoid, aga mõneti ka kuritegevus. Esimeses domineerib odava palgaga leppiv tööjõud, ent peale selle hoiatatakse Eesti eest ka noore ja künklikku teed tormava majanduse pärast. Teises on kesksel kohal AIDS-i levik (mida kajastatakse levinud metafooride järgi), mainitakse ka narkomaaniat, vanglaid jms.

Uurimisaluse perioodi alguses, kui Eesti oli just liitumas EL-iga, esines Eesti-Soome suhetes mõningast umbusku. Soome küll tunnustab fakte, mis Eesti majandust iseloomustavad (Eestisse tehtud investeeringud on tasuvamad kui Soome), ent sellegipoolest on suhtele omane reserveeritus ja distants. Ühest küljest väljendub see hoiatuses Soome ettevõtjatele, et nad ei suhtleks Eestiga liiga julgelt; teisalt kinnitatakse, et Eesti majandustase on Soome omast rohkem kui 25 aastat maha jäänud.

Soome pealeht hoiatab viitega Soome konjunkturiinstituudi uurimusele, et Eesti majanduskasv võib kroonilise kaubandusdefitsiidi tõttu peatuda, ühtlasi hoiatades Soome ettevõtjaid praeguste majandusnäitajate põhjal liiga julgelt Eesti turule sisenemast. /.../ Raporti järgi on Kesk- ja Ida-Euroopasse tehtud investeeringud olnud Soome keskmisest siiski tulusamad. Eriti hea on olnud just Eestisse ja Ungarisse tehtud investeeringute tasuvus. Uurijate hinnangul läheb veel vähemalt 25 aastat, et Eesti (ja teised uued EL-i liikmed) tõuseksid majandustasemelt kolmveerandini Soome tasemest, vahendab ajaleht. (Helsingin Sanomat, 12.01.2004 EPL)

Järgnevas tekstis ilmneb tööjõu liikumise temaatika. Kuigi riikidevaheline suhtlus on eelkõige viisakas (*[Soome] tervitab Eestit kui uut Euroopa Liidu liikmesriiki; [Parts] mõistab soomlaste muret*), on riigipeade vahelise kohtumise põhiteemaks ikkagi probleem (*mure*). Ühelt poolt tuntakse end ohustatuna liitumise mõjudest, teine pool aga näeb aga liialdust (*üle dramatiseerida*).

Soome YLEnews märgib, et Eesti ja Soome peaministri sellenädalase kohtumise põhiteema oli soomlaste mure oma firmade võimaliku Eestisse kolimise pärast, sest Eestis on odavam tööjõud ja madalamad maksud. Matti Vanhanen ütles, et tervitab Eestit kui uut Euroopa Liidu liikmesriiki, kuid tunneb siiski muret liitumise mõjude pärast Soome majandusele. Juhan Parts kinnitas YLEnews'i teatel, et mõistab soomlaste muret, kuid samas pole vaja ohte üle dramatiseerida. Kui piirid avanevad, hakkavad Eesti ja Soome majandus üha enam sarnanema. (YLE News, 28.01.2004 EPL)

Tööjõu liikumist käsitletakse eelkõige negatiivsete konnotatsioonidega. Seda võib pidada ka ohtliku Eesti käsitusviisi aladiskursuseks, näiteks tülikas Eesti. See ilmneb näiteks juriidilises terminoloogias, kus eestlased saavad Soome tööle minna „augu” tõttu seaduses. Seega on igatahes tööjõu liikumine ebasoovitav ja nii ka ebalegitiimne, mille vastu võitlemiseks luuakse seadusi. Tööjõule viidatakse kui teatud majanduslikule ressursile (*tööjõu rendifirmad*), mitte kui inimestele.

Kuigi Soome kehtestas tööjõu vabale liikumisele üleminekuaja, võivad tööjõu rendifirmade kaudu eestlased Soomes tööd saada juba 1. maist. Seda võimaldab seadusesse jäänud auk, kirjutab Soome leht. Ametiühingud kahtlustavad, et Soome tööle toodud eestlastele võidakse maksta Eesti palgataseme järgi, kuid tööjõudu vahendavad firmad eitavad sellist võimalust. (Turun Sanomat, 16.03.2004 EPL)

Eesti võõrtööliste illegaalne sisserännet kajastatakse ka USA-s. Situatsiooni ilmestamiseks on toodud arvuliselt illegaalsete töötajate hulk. Sõna saab ka tööandja, kes ennast kaitseb, kuid kinnitab, et eestlastelt otsivad Soomest pidevalt tööd. Neid ilmestatakse kui *äärmiselt madala palgaga nõustuvaid töölisi*.

Soome ehitustöölise ametiühingu hinnangul töötab Soome ehitussektoris 5000 illegaalset võõrtöölist. “Mõned firmad nõustuvad võib-olla illegaalsete pakkumistega, kuid meie viskame need otsejoones prügikasti,” ütles ehitusfirma juht Tom Warelius, kes lisas, et saab Eestist fakse, kus pakutakse äärmiselt madala palga nõustuvaid töölisi. (Washington Times, 26.05.2004 EPL)

Mõneti peegeldab ajakirjandus Soome hirmu eestlaste ees ka enesekriitiliselt, paljastades hüsteeria absurdsuse. Esmalt reflekteeritakse nii Soome avalikkuses levinud foobiat, edasi vastandatakse see Soome enesekriitikaga ja seejärel esitatakse retooriline küsimus, kas ei peaks ohtlik Eesti olema pigem eeskuju.

Euroopa Liidu laienemine on Soome poliitikud, ametiühingujuhid ja isegi kodanikud põhjalikult ära hirmutanud. Eestit lüüakse nagu naabri koera. Sealt nad ju tulevad, võtavad ausalt Soome töötult töökoha, naeravad ametiühingute peale ja naudivad meie lahket sotsiaalkindlustust. Ja see pole veel kõik. Eestis on hirmus proportsionaalne tulumaks, mis ähvardab soomelikku maksuparadiisi. Ettevõtted ei maksa seal üldse tulumaksu, kui kasumi edasisse arendusse investeerivad. Ja tagatipuks uputatakse soomlased odava Eesti viinaga. /.../ Kuigi aastaid on räägitud, et halvemat kohta kui Soome ei olegi olemas. Miski ei toimi, haiged ei pääse operatsioonile, maksud on liiga kõrged või liiga madalad, sotsiaalkindlustust ei ole jne. Soome on aastaid oma sotsialismimudelil kinni olnud. Äkki oleks nüüd aeg uurida, kas sellel mudelil ka jätkusuutlikkust on? Kas on mõtet Eestit sõimata või peaks hoopis oma süsteemi muutma? (Kaleva, 21.05.2004 PM)

Hirmu Eesti majandusressursi nimega „tööjõud” ees tunnevad peale soomlaste ka teised – nimelt kogu Lääne-Euroopa, nagu kirjutab International Herald Tribune. Ajalisel mõõtmel ei ole enam tegu liitumiseelse skepsisega (nagu Soome puhul), vaid vastupidise protsessiga. *Mullu mais Euroopa Liidu uute liikmetena tervitatud* ida-eurooplased on ligi aasta hiljem paljastanud oma „tegeliku pale” – nad on osutunud ohtlikeks konkurentideks. Ka siin käsitletakse töötajaid kui teatud majanduslikku ressursi, aga ka kui lihtsalt müüdavat kaupa/teenust, mida näitab sõna „dumping” kasutamine.

Lääne-Euroopa inimesed tunnevad üha enam, millist ohtu kujutavad neile idaeurooplased, keda nad mullu mais Euroopa Liidu uute liikmetena tervitasid. Lääne-

Euroopasse suunduvad Ida-Euroopa maadest töötajad, kes nõustuvad töötama madala palgaga – surudes seega alla ka kohalikke palku. Seepärast kaalub Saksamaa liiduvalitsus praegu võimalust kehtestada riigis sektoripõhine alampalk. Varem Saksamaal miinimumpalku riigi tasandil kokku ei lepitud – palgaküsimused lahendati tööandjate ja ametiühingute läbirääkimiste teel. Nüüd, mil riiki voolab massiliselt Ida-Euroopa odavat tööjõudu, leiab Saksa valitsus, et peab ise sotsiaaldialoogi sekkuma, et kaitsta sakslasi “palgadumpingu” eest. (International Herald Tribune, 13.04.2005 EPL)

Eestist lähtub ka oht seoses AIDS-iga. Tegu ei ole enam lihtsalt tõsise, kuid marginaalse nähtusega, vaid oluliste mõõtmatega haigusega (täpsemalt sündroomiga), mis lõhestab ühiskonna (*epideemia on seadnud Eesti silmitsi lõhega*). Sellega viidatakse sotsiaalsete gruppide vahekorrale, eristusele Meie (eestlased, terved ja mitte-narkomaanid) ja nemad (venelased, HIV-kandjad, narkomaanid), seejuures on AIDS ikka nende haigus. Fairclough (1999) võtab kokku Sontagi (2002) uurimuse AIDS-i metafooridest, mis ilmnevad ka siin: AIDS on ideoloogiliselt kui Teise haigus, Nende oht Meile. AIDS-i leviku põhjused tekstis on eri laadi: riik pole küllalt rikas, puudused tervishoius (testimiskohtade ja ravivõimaluste puudus) ja ka aeglane kultuuriline areng (seksuaalharidus kui tabu).

Üle aastakümne oli Eestis vaid käputäis HIV-positiivseid ning probleemi peeti liiga tühiseks, et sellele tähelepanu pöörata. Ei enam. Esimesi HIV-positiivseid oli lihtne ignoreerida – need olid vene keelt kõnelevad herooinikasutajad Kirde-Eestis. Nüüd on aidsiepideemia jõudnud riigi pealinna ning ähvardab levida mujalegi. Murrang toimus 2000. aastal, kui testiti 390 HIV-positiivset. Järgmisel aastal leiti veel 1474 viirusekandjat. Plahvatuse põhjusi oli mitu: Eestil polnud küllalt raha, peaaegu puudusid anonüümse testi tegemise kohad, seksuaalharidus oli tabu, ravivõimalusi polnud. Epideemia on seadnud Eesti silmitsi lõhega, mis eksisteerib omade ja vene keelt kõneleva vähemuse vahel. (Charlotte Observer, 16.02.2004 EPL)

Sarnane sisu on ka New York Times'i tekstis, kus AIDS kui „nende” haigus hakkab levima üle ühiskonna.

Rohkem kui kümme aastat tagasi testiti HIV-positiivsetena suhteliselt vähe inimesi, põhiosas riigi isaosas elavad vene keelt kõnelevad noored. Siis neid ignoreeriti. Kuid

mitte enam. Narkosõitlaste seas on puhkenud HIV-epideemia ning see ohustab kogu Eestit. (The New York Times, 14.02.2004 PM)

AIDS-i leviku kiiruse puhul tõstetakse Eesti koguni maailma riikide esiritta. Siin on ohtlik Eesti teatav kõverpeegeldus eduka teerajaja käsitlusviisist. Eesti asetub siin ühte ritta selliste riikidega, keda muudel juhtudel (näiteks infotehnoloogia kasutuselevõtt vms) Eesti pigem juhendab või on eeskujuks.

Prantsuse ajaleht märgib, et mitmel Ida-Euroopa maal ja endistes liiduvabariikides on aidsiepideemia levik maailma kiiremaid. Enim on HIV ja AIDS tabanud Venemaad, Ukrainat, Valgevenet ja Moldovat, aga ka Eestit. Kõige rohkem on nakatunud noori, linnades elavaid mehi. Venemaal, Ukrainas ja Eestis võib nakatunud olla juba vähemalt 1 % rahvastikust. Viirus levib neis kolmes riigis nii kiiresti, et on raske uskuda võimalust lähemal ajal see pidama saada. Ajaleht märgib, et paljudes Ida-Euroopa riikides on vanglateest saanud "HI-viiruse inkubaatorid". (Le Monde, 19.02.2004 EPL)

Seoses Eesti muutumisega n.ö odavturismi maaks, mis väljendus eelkõige Briti poissmeestepidudes Tallinnas, hoiatab Briti leht ka Eesti ohtude eest. HIV leviku kiirus on plahvatuslik. Selline kujund kattub taas AIDS-i militaarse metafooriga, mille Sontag (2002) on välja toonud. Ent metafoorsel AIDS-il on problemaatiline aspekt: keegi pole selle eest kaitstud. See väljendub ka The Observeri tekstis – haiguse levik hakkab ületama Meie-nemad eristuse piiri ehk viirus levib juba ka Meie grupiga samastatud ühiskonnaliikmete seas. See puudutab otseselt Briti poissmehi, sest *HIV levib noorte Eesti naiste seas*, mis näib olevat nende turistidele peamiseks atraktsiooniks. Samuti tuuakse sisse rahaline dimensioon, milles saab perspektiivis mõõta haiguse kulu riigile, aga ka riigi kitsidust sellega võitlemisel.

Ajaleht hoiatab noori Briti poissmehi, kes armastavad odavaid nädalalõppureise Tallinna, et HIV levib noorte Eesti naiste seas plahvatusliku kiirusega. Eesti rahvastikust on HIV-ga nakatunud üks protsent elanikkonnast, mis on Euroopas kõrgemaid. Kõige kiiremini kasvab nakatumine noorte, 15–19-aastaste tüdrukute seas, mis viitab sellele, et HI-viirus ei ohusta enam Eestis üksnes traditsioonilisi "riskirühmasid" – süstivaid narkomaane ja homoseksuaale –, vaid ka heteroseksuaalseid inimesi. HIV-i kiire levik hakkab ajalehe väitel peagi pidurdama

Eesti majandusarengut – aastal 2008 vähendab see majanduskasvu 2,8%. Ühiskond peab palju kulutama HIV-positiivsete raviks, ent kandma ka kaudset kahju, sest epideemia vähendab näiteks turistide huvi Eesti vastu. Kiirest viiruse levikust hoolimata rahastab valitsus HIV-i ennetustööd kitsilt, nendib ajaleht. (The Observer, 24.11.2004 EPL)

Ohtliku Eesti haiguste seas on ka resistentne tuberkuloos, millega võib Eesti sõna otseses mõttes Euroopat nakatada. Äärmiselt raskesti ravitava haigusena kirjeldatav resistentne tuberkuloos on justkui katk, mis võib levida lennureisidega arenenud maasse – tähelepanuväärne on ka vihje, et passikontrolli asemel on haiguse leviku tõkestamisel vajalikud muud meetmed.

Lennureisid toovad Suurbritanniasse ravimite suhtes resistentse tuberkuloosivormi, mida spetsialistid hindavad kui kõige raskemini ravitavat haigust. Enam kui 300 000 inimest kogu maailmas nakatub igal aastal tuberkuloosi, mis on resistentne kahe tavaliselt kasutatava ravimis suhtes. See omakorda teeb ravi sadu kordi kallimaks. Maailma Tervishoiuorganisatsiooni uurimus tegi kindlaks, et 77 riigist ja piirkonnast 74s esines resistentse tuberkuloosi juhtumeid. Eriti kõrge on see näitaja Ida-Euroopas, Kesk-Aasias, Iisraelis ja Ecuadoris. Kõige hullem olukord valitseb endise Nõukogude Liidu territooriumil, k.a Eesti, Kasahstan, Läti, Leedu, osa Vene Föderatsioonist ja Usbekistan, kus üks seitsmest uuest tuberkuloosijuhust on selle resistentne vorm. Kasvanud migratsioon Ida-Euroopast on Lääne inimesed oma tervise pärast muresema pannud. Siiski on spetsialistid kindlad: passikontroll piiril ei aita. (The Independent, 20.03.2004 PM)

4.2.5. Ilus Eesti

Ilusa Eesti käsitusviisi põhisisu väljendub juba selle nimes. Eestit nähakse väga looduskauni paigana, samuti on imetluse all ajalooline arhitektuur ja kultuuripärand. Tihti väljendub või väljendatakse Eesti ilu kontrastina: näiteks kõrvutatuna Eesti pärandi ebameeldivama osaga; või ilusa Eesti oskamatule esitlemisele (ilus maa, mida „müüakse” koledalt).

Samal ajal kui Tallinn on brittide jaoks üheks populaarsemaks kohaks poissmeesteõhtute korraldamisel, leidis Janet Street-Porter Eesti pealinnast välja sõites hulga vahvaid kohti: näiteks vaid naistele mõeldud rannad. Ajakirjanik räägib lühidalt ja konkreetselt Eesti ajaloost ning toob hulganisti näiteid Nõukogude okupatsiooniga kaasnenud ebameeldivustest, mis siiani end ka turistile näitavad: mahajäetud suured farmid ning 3-korruselised tühjad hooned endistes kolhoosikeskustes. Kuid need tondilossid ei varjuta Eesti ilu, eriti seda, mida kirjutaja nägi Muhus ja Saaremaal. Järgmise positiivse emotsiooni sai ta Pärnus. Ehkki Lihula poolt linna sõites nägi ta algul inetuid tööstus- ja eluhooneid, muutus pilt, kui ta oli teisele poole Pärnu jõge jõudnud. Ohtralt kiidusõnu jagub nii Ammende villale kui ka Pärnu liivarannale. Kokkuvõtvalt nendib Janet Street-Porter, et kuigi ka Tallinn oma vanalinnaga on turistide jaoks kena koht, tasub igal Eestisse tuleval inglise turistil rentida pigem auto ning teha tiir peale kogu Eestile. Ning kui kogu Eestile ei jõua, siis minna vähemalt Pärnusse ja saartele. (The Independent, 29.08.2005 EPL)

Eesti ilu käsitletakse eelkõige turismiatraktsioonina, mis avaldub reisisoovitustes. Seejuures hoiatatakse ka selle eest, et Eesti on juba Põhjala turistide poolt „avastatud”.

Briti ajaleht The Independent koostas nimekirja kuumadest, kuid seni vähe tuntud Euroopa randadest. TOP 10-sse mahtus ka Pärnu rand. “Tänu oma valge liivaga pikale rannale on Pärnust saanud Eesti suvepealinn. Kõige ideaalsem aeg on külastada Pärnut juunikuus, sest siis tähistatakse Eestis jaanipäeva.” /.../ Independent teatab, et kuigi suvekuudel on Eestis väga palju Põhjala riikidest pärit turiste, jagub juunis siiski ka ruumi kaugemalt ja viimasel hetkel tulijatele. (The Independent, 14.06.2005 EPL)

Ilusa Eesti keskpunktis on Tallinna vanalinn, kui ehe näide keskajast. Siin aga avaldub ilusa Eesti negatiivne aspekt. Ajalehe sõnul rikub eheda mulje vanalinnast turundus, mille võlts-ajaloo (*tumעותes rüüdes kerjusemugad ning kotiriidest üripides lapses*) pseudoväärtus kandub üle ka tegelikule väärtusele (*üks kõige paremini säilinud vanalinn Euroopas*).

Kõik need munakivid ja tornitipud, kitsad tänavad ja arvukad kaitserajatised – vana Tallinn on kahtlemata keskaegne pärl ning Eesti põhiline turismimagnet, kirjutab ajaleht. Aga samas näib, et Tallinna turundusega on üle pingutatud, mistõttu üldmulje võib jääda odav. Suvel on Raekoja plats täis kõikvõimalikke keskaegsetesse

rõivastesse rüütatud tegelasi – seal on tumedates rüüdes kerjasmungad ning kotiriidest üripides lapsed. Need “haletsusväärased olendid” peavad reklaamima Tallinna kui läbi ja lõhki kesk-aegset linna. Aga tulemus on hoopis see, et Tallinna linnasüda jätab joonisfilmi-gootika mulje. Ning turistile võib tunduda, et kõik ümberringi on võlts nagu Disneylandis, mis sest, et tegu on ühe kõige paremini säilinud vanalinnaga Euroopas. (Financial Times, 20.04.2004 EPL)

Frankfurter Allgemeine Zeitungis avaldatud artikli toon ja stiil pole publitsistlikes tekstides levinud. Sellest hoolimata tuleb tekstis esile ilus Eesti, sest konnotatiivsel tasandil tekib pilt sulnist ja peenest linnast ning ilusatest inimestest. Selles tekstis on ilus Eesti Tallinn, kosmopoliitne ja moodne metropol.

Tallinn kuulub aastast 1997 UNESCO kultuuripärandi nimekirja. See on linn, kus traditsioon ja modernsus elavad sümbioosis. /.../ Eestlased armastavad vaikseid helisid. Nad on tagasihoidlikud ja privaatsust armastavad. Pidulikus riides käivad nad kontsertidel ja plaksutavad alles siis, kui muusikapala on lõppenud. Keegi ei plaksuta liiga vara. Hiljem, garderoobis, otsivad nad üles oma mantlid, panevad mütsid pähe ja kerivad end sallide sisse. Naised on ilusad. Nende põsesarnad on kõrged ja kõnnak pehme. Nad on pikad ja kannavad kitsaid teksaseid. Mõned kannavad nii lühikesi seelikuid, et jalad külmuvad ära. Õhtuti võib neid kohata linna peenemates restoranides, kus nad futuristliku valgustuse käes oma tuunikala *carpaccio*’t söövad. Restoranid on sellised, mida ei peaks häbenema ka New Yorgis või Londonis. On muljetavaldav, kui palju neid siin on, üks erilisem kui teine. (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 19.12.2005 EPL)

4.3. Intervjuu tulemused

Intervjuu Kaarel Tarandiga, kes oli vaatlusalusel perioodil 2004-2005 EPL-i arvamustoimetaja, andis pildi toimetusepoolsest nägemusest rubriigi „Teised meist” kohta. Materjali kogumisel rubriigi jaoks olid lähtekohaks kaks põhimõtet:

See, milliste riikide meediast või mis keelsest meediast üldse neid materjale otsitakse toimetuses – ja ma arvan, et mitte ainult EPL-is –, see sõltub esiteks millised

konkreetsed keeli need toimetajad oskavad ja teiseks millist meediat või informatsiooni on kõige hõlpsam kätte saada.

See tähendas, et tekstid pärinesid eeskätt nendest keeltest, mida ei pidanud toimetusevälise abiga tõlkima ja ka seda, et olid teatud püsivad kohad, kust oli harjumus saada Eesti-kohast refereeritavat materjali. „Kui puudus kätte tuleb, siis venekeelses meedias on terve hulk riiklikke propagandakanaleid, kes on Baltikumi peale spetsialiseerunud, nagu Regnum.ru ja Rosbalt.”

Materjali koguti refereerimiseks põhiliselt kahel moel: iseseisva tööga elektroonilistes kanalites ja Välisministeeriumi pressiülevaade välismeediast.

Esimesel puhul olid kasutusel välisajakirjanduse võrguväljaanded (eeskätt tasuta leheküljed) ja otsingumootorid. Probleeme tekitas nii mõnigi kord otsingutulemuste suur hulk – Eesti nimetus esines sageli artiklites, milles otseselt Eestiga oli vähe juttu. Kaarel Tarand toob välja kolm sagedasemat sellist olukorda:

- Pärast esimese Eesti sõduri hukkumist Iraagis paljundasid meediaväljaanded järjekindlalt Iraagis kaotusi kandnud riikide nimekirja, kus oli ka Eesti;
- Eesti vahetuõpilaste või Eesti päritoluga õpilased USA-s, kus nende tegevuse kajastamisel oli ka viide päritolule;
- Vahetult Euroopa Liiduga liitumise eel ja pärast seda esines samuti liituvate riikide nimekiri artiklites, mis sageli ei olnud fookustatud Eestile.

Välisministeeriumi pressiülevaade sisaldas erinevate saatkondade koostatud ülevaateid erinevate riikide ajakirjandusest, kus oli juttu Eestist. Kaarel Tarandi sõnul ei olnud alust kahelda selle materjali kallutatuses või ajakirjanduslikus sobivuses, kuna tegu oli tõlgete ja refereeringutega otse välismeediast, mitte kommentaaritud tekstiga. Ainuke faktor, mis võis tulemust kallutada, oli ülevaate koostajate subjektiivne valik, mida refereerida. Ent intervjuust ei ilmnunud, et see oleks olnud toimetuses oluline küsimus.

Välisministeeriumi materjal on täiesti neutraalne, sest nad ei saada oma memosid või kommentaare või hinnanguid, vaid ainult artiklite ümbertrükke. See ei pruugi loomulikult olla täielik, kohalikku meediat jälgivad saatkonna töötajate subjektiivne

hinnang on sees, et mis on oluline ja mis mitte. Seal pole iga piiksu, kus Eesti on nimena sees, vaid artiklid, mis Eestit rohkem kui lausega käsitlevad.

Lisaks kasutati ka kolmandaid allikaid, mis aga olid juhuslikud ja vähetähtsad. Modaalsuse poolest valitakse Kaarel Tarandi sõnul EPL-is lehte pigem positiivsed uudised, kui negatiivne. Kuigi üldiselt oli teada mis suunast kiidu- või laidusõnu tuleb, eelistati Eesti esinemist positiivses kontekstis.

Rubriik „Teised meist” ei ilmunud lehes regulaarselt (iga päev), selle ilmumine oli operatiivotsus konkreetse päeva lehte planeerides. Rubriik „Teised meist” võitles leheruumi pärast lugejakirjadega, mis avaldati samas kohas. Otsustamine, kas rubriik ilmub, sõltus paljuski tekstidest, mida sai refereerida – „Pigem [otsustati] sündmuse- või uudisepõhiselt”. Eestit puudutavate tekstide avaldamisel ei olnud alati prioriteediks just see rubriik.

Oli ka nii, et kui leidsid pikema materjali, siis oli see mõttekas saata mõnesse muusse toimetusse, keda see konkreetsemalt puudutas, et äkki teevad uudisena. Kas siis teaduse- või majanduslugu.

Kaarel Tarandi sõnul on rubriik saanud kriitika ja ka õlakehituste osaliseks. Keda huvitab, mida välismeedia kirjutab, jälgib tema sõnul otse olulisemaid välisajakirjanduse väljaandeid. Kes aga loevad rubriiki „Teised meist”, ei pruugi refereeringu piiratud mahu tõttu saada artiklist ülevaadet.

Minu isikliku hinnangu järgi oli seda rubriiki kerge teha, see ei olnud mingi vaev otsida materjale ja mugandada või refereerida, aga minu arust ta üha vähem täitis oma eesmärki. See aeg on avatud maailmas möödunud, kus seda [rubriiki „Teised meist”] on vaja.

Lehesiseselt EPL-i arvamustoimetuse jaoks on Kaarel Tarandi sõnul tegu vähetähtsa rubriigiga, mis oli nagu ruumitäide või mitmekesistamise element suuremate aramuslugude ja juhtkirja vahel.

Kogu intervjuu tekst asub lisas 4.

5. Järeldused ja diskussioon

Järgnevalt on hinnatud hüpoteeside paikapidavust.

1. *Uurimisaluses materjalis esineb rohkem tekste Eestile sotsiaalselt lähedal asuvatest riikidest nagu Soome ja Saksamaa, aga ka Suurbritanniast ja USA-st. Hüpotees osutus õigeks, just nendest riikidest oli pärit kõige rohkem artikleid.*
2. *Eestit nähakse eri moel: Eesti võib olla ohtlik või ebameeldiv, aga kontakt Eestiga võib osutuda ka viljakaks ja edukaks. Kvalitatiivses sisuanalüüsis ilmnes viis eristuvat käsitusviisi, kuidas Eestit nähakse. Nende seas oli ka ohtlik Eesti ja edukas teerajaja. Sellega võib kinnitada hüpoteesi õigsust.*
3. *EL-iga liitumise tõttu on tekstide teemade seas olulisel kohal (esinemissageduse poolest esimese kolmandiku seas) Euroopa Liitu puudutavad teemad. Euroopa Liidu poliitika oli temaatiliselt peaaegu kõige sagedamini esinev, seda käsitleti 99-s ehk 12,4%-s artiklites. Vaid üks teema esines veel sagedamini. Hüpotees osutus õigeks.*
4. *Tekstide teemade seas on olulisel kohal Eesti seoses välispoliitikaga ehk Eesti rahvusvahelised suhted. Eesti suhted välisriikidega ei esinenud temaatiliselt väga sageli, erandiks olid suhted Eesti ja Venemaa vahel – seda teemat esines üldse kõige rohkem. Kui aga koondada erinevad teemad kokku valdkondadeks, siis on selgelt näha välispoliitika valdkonna domineerimist. Seega võib hüpoteesi õigeks lugeda.*
5. *Kui artiklis on identifitseeritav eestlasest artikli autor, siis on artikli modaalsus Eesti suhtes positiivne, sest välismeedias sõna võtavad eestlased toetavad Eestit.*
Kontentanalüüs kinnitas seda hüpoteesi osaliselt. Vaid 3,1%-s (25) artiklites oli välja toodud autor, kes oli eestlane. Kuid nendest artiklitest üle poole (14) olid Eesti suhtes positiivsed.

Vaadates artiklite päritolu ehk millistest väljaannetest Postimees ja Eesti Päevaleht artikleid vahendavad, siis on näha enamjaolt tasakaalu: sarnases mahus refereeritakse erineva levikupiirkondadega allikaid (v.a internetiallikad, mille poolest EPL on progressiivsem), suuremate keelte puhul on kajastamise maht sarnane, artiklite maht üleüldse on samas suurusjärgus.

Väljaanded, millest Eestit puudutavaid artikleid refereeritakse, on üldiselt mõjukad. 70% väljaannetest levivad kas kogu oma päritoluriigis või ka piirideüleselt, st globaalselt (vt joonis 4.2). See annab rubriigile „Teised meist” kaalu: seal ilmuvad tekstid, mis on originaalis jõudnud läbi suurte meediakanalite paljude inimesteni, tegu ei ole marginaalsete artiklite ja väljaannetega.

Allikate päritoluriikide jagunemine on tähelepanuväärne. Võrreldes Eestile sotsiaalselt lähedalasuvate riikide tabeliga, on siin märgata mitmeid erinevusi. Kuigi Rootsi on Eestile sotsiaalselt lähedal ja varasemad uurimused (Vaino 2004) on näidanud, et Rootsi meedia räägib Eestist, siis rubriik „Teised meist” Rootsi ajakirjandust ei vahendanud. Rootsi on käesoleva töö tulemuste seisukohalt marginaalne.

Vaadates allikate päritolumaad nn vanas Euroopas või Lääne-Euroopas, on näha Tuum-Euroopa (Suurbritannia, Saksamaa ja veidi vähemal määral Prantsusmaa) domineerimist. See rõhutab nende riikide mõju Euroopa Liidus ka Eesti jaoks.

Sotsiaalse läheduse edetabeli esitsas pole Suurbritanniat ja USA-d, mis aga käesolevas töös esinesid tihti – mõlemad esimese nelja kõige sagedamini esinenud riigi seas. See näitab, et EPL ja PM vahendavad uudiseid maailmamastaabis suurtest mõjukatest riikidest – ning see kattub ka eelnimetatud väljaannete leviku jagunemisega, milles samuti domineerivad laia levikuga väljaanded. Teisisõnu öeldes on tekstid pärit pigem üleilmselt olulistest allikatest, mitte sotsiaalselt lähedastest riikidest.

Ent ka sotsiaalselt lähedaste Soome ja Venemaa meediat on kajastatud palju. Märkimisväärne on aga nende ebahütlane jaotumine: kahe Postimehe Venemaa allikatelt pärineva artikli vastu on EPL-il 86 samast riigist pärit artiklit. Vastukaaluks EPL-i idapilgule vaatab PM Põhja: PM sisaldab 77,6% kõigist Soome allikatelt pärinevatest artiklitest.

Soome-Vene allikate erinevale jaotumisele on kõige paremaks seletuseks toimetuste keeleoskus. Erinevast keelekeskkonnast meedia leiab lehtedes erinevat kajastamist. Joonis 4.4 näitab, et kõige levinum on ingliskeelne meedia, mida on kokku 40,4% (171 artiklit). See seletab ka Suurbritannia ja USA meedia esinemist riikide arvestuses tähtsal kohal. Ka teised riigid, millest palju artikleid refereeriti, on pärit eestlaste jaoks tuntud keeltest (vene, inglise,

soome ja saksa keel¹). Ka Soome ja Venemaa allikate jaotumine kahe lehe vahel võib tõenäoliselt tulla nii toimetuse liikmete keeleoskusest, aga ka välismeedia jälgimise harjumustest. See seletab ka Rootsi allikate vähesust, sest rootsi keel on Eestis vähem levinud.

Sama ilmnes ka intervjuus EPL-i toimetajaga, et üks oluline printsiip tekstide valikul on lihtsus, mille järgi satuvad lihtsamini lehte artiklid suurtest keeltest, mida toimetuses osatakse. Ent peale keeleoskuse tähendab lihtsus ka seda, et on teatud sagedased allikad, mida kasutatakse, kui pole muud materjali. Kaarel Tarand tõi välja Rosbalt'i ja Regnum.ru, mis kattuvad andmetega Vene meedia suure osakaalu kohta EPL-is. Kokkuvõttes võibki öelda, et rubriiki kujundavad toimetuste liikmete keeleoskus ning välismeedia jälgimise harjumused.

Äärmiselt väikesearvuliselt on esindatud Balti riigid ja teised uusliitujad EL-iga. Sellel võib olla kaks seletust: kas nende riikide meedias ei räägita Eestist või Eesti lehed ei peegelda neid artikleid. Esimest võimalust võib vaadata McQuaili taustal, kes kirjeldab Galtungi meedia-mudelit domineerivate ja perifeersete riikide taustal, ja ütleb, et „perifeersete riikide omavaheline teabevoog on väga piiratud” (McQuail 2003: 204). Samas pole täpsemaid andmeid selle kinnitamiseks. Teine võimalus on samuti seletatav järeldusega keeleoskuse kohta: läti, leedu ja teiste 2004. a EL-iga liitunud maade keeled pole Eestis levinud. Kinnitust leiab ka sotsiaalse läheduse indeksi edetabelist, kus 2002. aastal oli Läti kuues, teisi EL-i uusliitujaid esikümnes polegi (vt tabel 2.1). Nii ühe kui teise seletuse puhul on aktuaalsed ka Kaljulaidi (2003) töö tulemused, mille järgi eestlased tunnetavad leedulastega mõttelist distantsti. See distantst väljendub käesolevas töös distanttsina ka teiste baltlastega.

Artiklite temaatikas domineeris välispoliitika. See tulemus on oodatav ja loogiline, sest kui uudiseallikas räägitakse võõrriigist (Eesti), tehakse seda seoses välisuudistega. Välispoliitika on valdkond, kus puutuvad kokku erinevad riigid – sealt tekivad ka Eestit puudutavad uudised, mida „Teised meist” rubriigis refereeritakse.

See, et välispoliitikas domineerivad temaatiliselt suhted Venemaaga, viitab Eesti lehtede (eelkõige siis EPL-i) huvile Venemaa vastu, aga ka tormilisele või murrangulisele perioodile kahe riigi vahelistes suhetes. Uurimisalusel ajal leidsid aset kaks üksteisega seotud sündmust, mis muutsid Eesti-Vene suhted väga aktuaalseks – need mõlemad langesid 2005. aastasse.

¹ Täiskasvanud eestlaste keeleoskus nende eneste hinnangul (Lauristin et al. 2004: 60)

Esiteks tähistati 9. mail 2005 Moskvas Teise maailmasõja lõpu 60. aastapäeva, millele eelnes ulatuslik debatt nii Euroopa kui Eesti avalikkuses. Lõpptulemusena Eesti president Moskvasse ei sõitnud, mida analüüsiti ka Euroopa pressis. Samaaegselt oli murrang ka Eesti-Vene piiriläbirääkimistes, nii et jõuti ka piirilepingu allkirjastamiseni. Kuigi Venemaa lepingut küll ei ratifitseerinud, andis see palju kõneainet ajakirjanduses – ent valas kahtlemata õli tulle ka propagandavõitluses, mis ka käesoleva töö kvalitatiivses analüüsis ilmneb. Ent suhted Venemaaga ei olnud aktuaalsed vaid nende kahe sündmuse pärast, sest kontentanalüüs vaid 2004. aasta kohta (Lõugas 2006) näitas, et ka sellel ajal esinesid suhted Venemaaga temaatiliselt sageli.

Teemade seas on suurel määral esindatud ka Euroopa Liidu poliitika, mis näitab Eesti edukat – esialgu vähemalt poliitilist – lõimumist EL-i. Lõimumine või selle järk-järguline suurenemine teistes sfäärides (nagu kultuur) käesolevas töös nii selgelt ei ilmne. Kultuuriliste sidemete kajastumine meedias on kontentanalüüsis näha ennekõike teema „Kultuur – muu” sagedases esinemises, mis hõlmas enda alla kõikvõimalikke aspekte Eesti kultuurist (mida ei saanud hõlpsasti ühise nimetaja alla koondada) nagu rahvuslik iseloom, kultuurilised sümbolid jne. Eelkõige räägitakse neil teemadel positiivselt (kultuurivaldkonna teemades domineeris positiivne modaalsus), mis näitab, et kultuurivaldkonna mõju on pigem ühendav kui konfliktne. Nende teemade sagedast esinemist saab üheselt siduda Eesti liitumisega Euroopa Liiduga, sest intervjuust ilmnes, et EPL-i toimetaja sõnul tutvustasid Euroopa väljaanded otseselt EL-iga liituvaid riike.

Kvalitatiivne sisuanalüüs andis sügavama sissevaate Eesti käsitlele möödunud kahe aasta jooksul. Kuigi Rootsi ajakirjandus otseselt käesolevas töös palju ei esinenud, avaldusid ka Ekecrantzi (2004) kirjeldatud käsitusviisid Eestist, mis Rootsi meedias on levinud (mõneti juba ligi 70 aastat). Otseselt äritegevusest võrsuvat positiivseid kogemusi palju ei esinenud, ent Eesti positiivne külg avaldub ikka peamiselt majandus- ja tehnoloogiavallas, kus Eesti on nii mõnelegi teisele riigile eeskujuks. Väljend „Eesti astub nüüd otsustava sammu Lääne eesruumidesse” (Ekecrantz 2004: 60) saab selles Eesti käsitluses tõeks. See on teatud modifikatsioon Hansa käsitusviisist.

Ent ka teine sageli esinev käsitusviis – Tagahoov – ilmneb kvalitatiivses analüüsis. Ohtliku Eesti käsitusviis peegeldab just ohtlikke ja jubedaid tingimusi, AIDS-i levikut. Ka skepsis Eesti tööjõu emigreerumise pärast näitab seda, et Eestis kui tagahoovis on madal elatustase ja

kehvad sotsiaalsed tingimused. Kuid käsitluste esinemise dünaamika ajas viitab sellele, et käesolevas töös on Eesti ohtu hakatud ümber hindama. Kui umbusk Eesti vastu ja suurem tähelepanu probleemidel esines rohkem 2004. aasta esimesel poolel, siis edaspidi esines seda vähem. See näitab Eesti lõimumisprotsessi edukust vähemalt meediakajastuse plaanis – kuidas Eestist kirjutatakse.

Siinses töös uuritud välismeedias esinevad käsitlusviisid kattuvad osaliselt ka Vaino (2004) uuritud andmetega Rootsi meedias, kuid oli ka neid, mis erinesid. Vaino leidis sarnaselt siinsele tööle käsitlusviisid edukas Eesti (siin edukas teerajaja), konfliktne Eesti (siin konfliktset suhted), ohtlik Eesti, ilus Eesti. Kui kaks viimast esinevad kahes töös rohkem sarnasel kujul, siis konfliktset suhted esinevad siinses töös diskursuses riikidevahelisel tasandil, Vaino töös võib seda leida aga vaid vähesel määral konfliktse Eesti käsitlusviisist.

Eesti kujutamine rõhutatult erineva ajaloo maana on aga siinses töös väga laialt esinev ja Vaino töös pole seda näha. Sellel võib olla mitmeid põhjuseid: näiteks olulised rahvusvahelised sündmused (Teise maailmasõja lõpu 60. aastapäev) või laiem Vene meedia kajastamine, milles Eestis leviv ajalookäsitlus on propagandasõjana sihtmärgiks. Samuti ilmneseid erinevalt käesolevast tööst Vaino uuritud Rootsi meedias veel sellised käsitlusviisid nagu abivajav Eesti, muutumise vajadus, meie ja nemad.

Võttes ette teises peatükis esitatud uurimisküsimused, saab eelneva põhjal leida neile vastused.

- Eesti pilti välismeedias on töös analüüsitud erinevate meetoditega. Üldistatult saab öelda, et see on mitmekülgne, domineerivalt neutraalne, puudutades Eestit peamiselt seoses välisuudistega.
- Rubriigi „Teised meist” uurimise põhjal võib pidada kõige tähtsamaks Soomet. Näha on tihedamad sidemed EL-i tuumikriikide Suurbritannia, Saksamaa ja vähemal määral Prantsusmaaga. Teisalt esinevad ka Venemaa ja USA. See nimestik kattub peaaegu täielikult Eestile sotsiaalselt lähedaste maade edetabeli tipuga, erandiks on vaid Rootsi.
- Teiste riikide Eesti-teemalise meediakajastuse läbi on näha Eesti lõimumist Euroopa Liitu. Olulisel määral räägitakse Eestist seoses Euroopa Liidu poliitikaga, seega on lõimumine aktiivne protsess poliitikafääris. Ka üldine käsitlusviis Eestist on

muutunud umbusklikust usaldavamaks, ohtliku Eesti asemel nähakse rohkem ilusat Eestit, samuti kajastatakse palju Eesti edu.

- Kokkuvõtlikult hinnates on pilt Eestist välismeedias neutraalne, levinud oli ka positiivne kajastus. Esinevad mõned negatiivse modaalsusega teemad, kuid valdavalt domineerib siiski Eesti suhtes positiivne modaalsus.
- Enim räägitaksegi antud rubriigis Eestist seoses suhetega Venemaaga, modaalsus on seejuures rohkem neutraalne, ent kaalukad on ka nii positiivne kui negatiivne modaalsus. Samuti räägitakse palju Euroopa Liidu poliitikast, mida tehakse domineerivalt neutraalselt. Teiste sageliesinevate teemade puhul nagu maksud ja maksupoliitika või turism on aga palju positiivset modaalsust ja suhtelist vähe negatiivset.
- Kõige rohkem räägitakse Eestist kui edukast teerajajast, milles Eesti edu andis ka mitmetele teistele eeskuju. Samavõrra levinud on käsitusviis konfliktised suhted, millega seostub kohati ka levinud erinev ajalugu. Veidi vähesemal määral esineb ohtlikku ja ilusat Eestit.
- Intervjuu põhjal saab öelda, et rubriik „Teised meist” kui välismeedia jälgimise vahend pole toimetuste jaoks oluline. Materjali hankimisel lähtutakse toimetuse keeleoskusest ja tekstide kättesaamise hõlpsusest.

6. Kokkuvõte

Käesolev bakalaureusetöö andis ülevaate Eesti kajastamisest välismeedias ja selle vahendamisest Eesti Päevalehe ja Postimehe rubriigis „Teised meist” 2004.-2005. aastal. Kontentanalüüsi meetod andis ülevaate kahe aasta jooksul ilmunud 800 tekstist ja kvalitatiivne sisuanalüüs valgustas lähemalt käsitusviise, mis tekstides esinesid. Semi-struktureeritud intervjuu eesmärgiks oli näidata seda, kuidas lehetoimetuse rubriigi koostas ja mida tekstidest arvas.

Töö teine peatükk sisaldab teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtadena ülevaadet Peeter Vihalemma sotsiaalse läheduse mõistest ning sellel põhineva sotsiaalse läheduse indeksi tutvustamist. Eesti sotsiaalse läheduse andmeid on kirjeldatud seoses lõimumisega Euroopa Liitu, kuna käesolev töö uurib andmeid just sellest ajalisest kontekstist, mil Eesti sa EL-i liikmeks. Lisaks antakse ülevaade Jan Ekecrantzi uurimusest, kuidas Eestit on käsitletud Rootsi ajakirjanduses. Samuti tutvustatakse varasemaid uurimusi ja püstitatakse töö hüpoteesid ja uurimisküsimused.

Pärast metoodika tutvustamist kolmandas peatükis kirjeldatakse neljandas peatükis töö tulemusi. Kontentanalüüs tuvastas, et enim kahe aasta jooksul ilmunud tekste pärines Soome ajakirjandusest (25,8%), ent olulisel määral olid esindatud ka Suurbritannia (23,1%), Saksamaa (17,0%), USA (12,1%) ja Venemaa (11,1%). Kui vaadata tekstide päritolumaid gruppides, siis domineeris n.n tuumik-Euroopa või vana-Euroopa (Prantsusmaa, Saksamaa, Suurbritannia), vähem oli artikleid Skandinaavia, USA ja SRÜ ajakirjandusest. Peamised keeled, millest artikleid oli refereeritud, olid inglise (38,1%), soome (25,5%), saksa (18,1%), vene (10,8%) ja prantsuse (4,0%). Modaalsus Eesti suhtes oli tekstides peamiselt neutraalne (32,4%) ja positiivne (32,1%). Sisus esinesid kõige enam välispoliitilised teemad, nagu Eesti-Vene suhted, aga ka Euroopa Liidu poliitika.

Kvalitatiivne sisuanalüüs tõi välja viis käsitusviisi, mis tekstides Eesti kohta esineb: edukas teerajaja, erinev ajalugu, konfliktid suhtes, ohtlik Eesti ja ilus Eesti. Esimeses esineb Eesti positiivselt väikse eduriigina, kellel on suurepärane maksupoliitika, maailmatasemel infotehnoloogiainnovatsioon jne. Erineva ajaloo käsitluses ilmnes ajalooküsimuste komplitseeritus nii Eesti-Vene suhetes kui ka lääneriikidele oma ajaloo selgitamisel. Ka

konfliktset suhted avaldusid eranditult riikidevahelisel tasandil ja peamiselt küll Eesti ja Venemaa vahel, aga ka teiste riikidega. Ohtliku Eesti puhul kirjutati nii AIDS-i ja narkomaania levikust, prostitutsioonist, aga ka Eesti odavast tööjõust, kes on tülits naaberriigi Soome tööjõuturule. Ilusa Eestiga anti aga üheseltmõistetavalt edasi Eestimaa ilu.

Järeldusena toodi välja, et Eesti pilt on mitmekülgne. Uudiseid vahendatakse nii üle lahe Soomest, kui ka suurtest maailmamastaabis mõjukatest riikidest ja väljaannetest. Siiski seab välismeedia vahendamisele piirangud lehe toimetuse liikmete keeleoskus, aga ka materjali kättesaadavuse hõlpsus, kuna tegu pole toimetusesisest prioriteetse rubriigiga lehes. Tekstidest ilmneb lõimumine Euroopa Liiduga, seda nii poliitika sfääris, aga ka kultuuriliselt, kuna Euroopas tuntakse Eesti kui uue EL-i liikmesriigi vastu huvi. Diskursuses esineb nii Eesti positiivseid edusamme (Eesti kui edukas teerajaja), ent ära ei unustata mainida ka negatiivset (ohtlik Eesti).

Kuna käesolev töö uuris sisuliselt kaht nähtust, Eesti kajastamist välismeedias ning taoliste uudiste vahendamist Eesti ajalehtedes, siis on võimalik välja tuua ka kahesuguseid soovitusi edasiseks uurimistööks. Eesti kajastamine välismeedias saab olla kõige põhjalikum ühe riigi kaupa töötades, aga kogu välismeediat luubi alla võttes on mõistlik seda teha läbi uudisteagentuuride või kesksete otsingumootorite. Ent välismeedia uudiste vahendamist Eestis on mõistlik analüüsida ka Välisministeeriumi pressiülevaate andmetega, eriti kuna siin töös avaldus, et neid andmeid kasutavad ka lehe toimetused ise.

7. Summary

Hans Lõugas' bachelor's thesis *Reflection of Estonia in Foreign Media in 2004 and 2005 Based on Eesti Päevaleht's and Postimees' Sections "Teised meist" (Others about us)* aims to throw light on two questions: (1) how Estonia was reflected in foreign media during these two important years, and (2) how this reflection is presented to readers of two Estonian national dailies.

It can be concluded, that Estonia's reflection in foreign media is diverse. News are presented on the one hand from close countries like Finland (but not other neighbouring Baltic countries), on the other hand from big and globally influential ones like Germany, Great Britain and USA. This is still limited by two factors: firstly, what languages are spoken in the newsrooms of the papers that present the foreign media, secondly, which articles are more easily attainable for the editors.

The texts published during the two years indicate integration to Europe, in the political as well as the cultural sphere because Estonia is attractive in the region as a new member of the European Union. Discourse reflects different modalities in foreign news, because Estonia's groundbreaking achievements in tax policy and information technology are presented side by side with deep social problems and conflicts in international relations.

At first some theoretical and empirical background about the topic is given. Peeter Vihalemm has rooted the conceptions of social space and the index of social proximity that help to characterize Estonia's social relations with other countries. This is important as this paper's emphasis is on the years 2004 and 2005 when Estonia joined the European Union. Furthermore, Jan Ekecrantz' work about Swedish media is presented. Ekecrantz has analyzed the representation of the Other in Swedish newspapers and shows some common conceptions of Estonia as the Other.

The work conducted by the author involves three research methods. To begin with, quantitative content analysis gave a general overview of the section "Teised meist". This method allowed for the analysis of 800 texts published in 2004 and 2005. Secondly, qualitative analysis gave an insight into the meanings represented in the texts. Finally, an

interview with Eesti Päevaleht's editor Kaarel Tarand threw light on the newsroom work process and how the texts to be translated were selected from foreign media.

8. Kasutatud kirjandus

- Barthes, R. (2004). Mütoloogiad. Tallinn: Varrak.
- van Dijk, T. (toim.) (1997). Discourse studies: a multidisciplinary introduction. Vol 2, Discourse as social interaction. London: Sage.
- Ekecrantz, J. (2004). In Other Worlds: Mainstream Imagery of Eastern Neighbors. K. Riegert (toim.). News of the Other. Göteborg: Nordicom, Göteborg University, 43-69.
- Fairclough, N. (1999). Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (2003). Analysing discourse: textual analysis for social research. New York: Routledge.
- Kaljulaid, I. (2003). Eestlaste ja leedulaste stereotüüpsed ettekujutused iseendast ja üksteisest. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Kase, K. (2005). Välisilm Postimehes 2003-2004. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Kuusk, K. (2006). Eesti pilt Prantsuse ja Belgia päevalehtedes 2002-2005. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Lauk, E. (2006). Meediakriitika kursus, loengukonspekt.
- Lauristin, M. & Vihalemm, P. (1997). Return to the Western World: Cultural and Political Perspectives on the Estonian post-Communist Transition. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Lauristin, M. (toim.), Kalmus, V. (toim.), Pruulmann-Vengerfeldt, P. (toim.). (2004). Eesti elavik 21. sajandi algul: ülevaade uurimuse Mina. Maailm. Meedia tulemustest. Tartu: Tartu Ülikool.
- Lõugas, H. (2006). Eesti pilt välismeedias 2004. aastal Eesti Päevalehe ja Postimehe rubriikide „Teised meist” põhjal. Seminaritöö. Tartu: Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- McQuail, D. (2003). McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Orloff, B. (2006). Eesti pilt Taani suurimas päevalehes. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Rutšikov, D. (2005). Eesti, Saksa ja briti kvaliteetlehtede geograafiline horisont 2004-2005. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

- Sipilä, K. (2005). Eesti-pilt Helsingin Sanomates aastatel 1999 ja 2002. Bakalaureusetöö.
Tartu: Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Sontag, S. (2002). Haigus kui metafoor. Aids ja selle metafoorid. Tallinn: Varrak.
- Vaino, K. (2004). Eesti pilt Rootsi ajalehtedes aastatel 1995-1997 ja 2002-2003. Magistritöö.
Tartu: Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Vihalemm, P. (1998). Sotsiaalne ruum eurointegratsiooni tegurina. Eesti inimarengu aruanne 1998. Tallinn: ÜRO arenguprogramm, lk 68-72.
- Vihalemm, P. (1999) Changing Baltic Space: Estonia and its Neighbours. Journal of Baltic Studies, 1999 nr 3, lk 250-269.
- Vihalemm, P. (2005). How Integrated is the Baltic Sea Region? In G. Bolin, M. Hammer, F.-M. Kirsch & W. Szrubka. The Challenge of the Baltic Sea Region.: Culture, Ecosystems, Democracy. Stockholm: Södertörn University College, lk 75-93.

Lisa 1. Kontentanalüüsi kategooriad

Lisa 1. KONTENTANALÜÜSI KATEGOORIAD		
Nr	Kategooria	Väärtused
1	Number	<i>vabatekst</i>
2	Kuupäev	<i>vabatekst</i>
3	Ilumiskanal	
		Postimees
		Eesti Päevaleht
4	Allika nimi	<i>vabatekst</i>
5	Allika päritoluriik	<i>vabatekst</i>
6	Allika levik	
		Globaalne
		Üleriigiline
		Piirkondlik
		Internet
7	Allika keel	<i>vabatekst</i>
8	Autor	
		Määratlemata
		Eestlane
		Mitte-eestlane
9	Toon	
		Positiivne
		Negatiivne
		Neutraalne
10	Teema	
	<i>Valdkond: sisepoliitika</i>	Parteid, valimised
		Poliitikud
		Demokraatia, inimõigused- ja vabadused
		Vähemused, vähemuste õigused
		Kaitsejõud, sõjavägi
	<i>Valdkond: välispoliitika</i>	Euroopa Liidu poliitika
		EL-i laienemine
		Välissuhted – globaalpoliitika
		Välissuhted – regionaalpoliitika
		Välissuhted – Eesti-Soome
		Välissuhted – suhted Venemaaga
		Välissuhted – muu*
		Julgeolek, terrorism
		Kaitsepoliitika, koostöö NATOs
		NATO laienemine
		Migratsioon
		Riigipiirid
	<i>Valdkond: sotsiaalpoliitika</i>	Perepoliitika

		Alkoholipoliitika
		Sooline võrdõiguslikkus
		Keelepoliitika
	<i>Valdkond: majandus</i>	Hinnatase
		Tööjõud
		Maksud, maksupoliitika
		Rahandus, euro
		Energeetika
		Eksport-import
		Majanduskasv
		Põllumajandus
		Transport
		Tehnoloogia, IKT areng
		Geenitehnoloogia (geenivaramu)
		Majandus – muu**
	<i>Valdkond: sotsiaalteemad</i>	Elatustase
		Tervishoid, haigused
		Prostitutsioon
		Narkomaania
		Kuritegevus, kurjategijad
		Õnnetused
	<i>Valdkond: kultuur</i>	Haridus
		Haridus – kõrgharidus
		Kultuur – muusika
		Kultuur – kunst
		Kultuur – kirjandus
		Kultuur – film
		Kultuur – muu***
		Ajalugu – Teine maailmasõda
		Ajalugu – holokaust
		Ajalugu – nõukogude minevik
		Ajalugu – muu****
		Mälestised, mälestusmärgid
		Religioon
	<i>Valdkond: muu</i>	Keskkond – keskkonnapoliitika
		Keskkond – loodus
		Turism
		Sport – jalgpall
		Sport – WRC rallisari
		Sport – olümpia
		Sport – suusatamine
		Sport – muu
		Muu
11	Teema 2	<i>vt eelmist</i>
12	Teema 3	<i>vt eelmist</i>
13	Suhtumine Eestisse	

		Positiivne
		Negatiivne
		Ambivalentne
		Neutraalne
14	Eesti kontekstis	
		Konkreetselt Eesti
		nn idabloki riigid
		Balti riigid
		Läänemere riigid
		Skandinaaviamaad
		EL-i uusliitujad 2004. a
		EL-i riigid
		NATO riigid
		Silmapaistev eestlane/eestlased
		Puudub

* näiteks suhted riikidega Kolumbia, India jne.

** näiteks infrastruktuur; Eesti ettevõtte käekäik; jooksevkonto defitsiit jne.

*** näiteks rahvuslik iseloom; etnoloogia; sümboliline kapital nagu hümn ja eepos jne.

**** näiteks Eesti kaugem (Teise maailmasõja eelne) ajalugu jne

Lisa 2. Originaalartiklite päritolukanalite nimistu

LISA 2. ORIGINAALARTIKLITE PÄRITOLUKANALID					
Nr	Päritoluriik	Nimi	Keel	Levik	Artikleid
1	Argentiina	El Tribuno	hispaania	üleriigiline	1
2	Aserbaidžaan	Azer Tag	inglise	internet	1
3	Austraalia	The Age	inglise	üleriigiline	1
4	Austria	Der Standard	saksa	-	1
5	Bahrein	Gulf Daily News	inglise	-	1
6	Belgia	Eupolitix.com	hispaania	piirkondlik	1
7	Belgia	La Libre Belgique	prantsuse	-	1
8	Gruusia	The Messenger	inglise	piirkondlik	1
9	Hiina	Xinhuanet	inglise	globaalne	1
10	Hispaania	La Vanguardia	hispaania	piirkondlik	1
11	Hispaania	Noticias de Navarra	inglise	piirkondlik	1
12	Iisrael	Jerusalem Post	inglise	-	2
13	India	Hindustan Times	inglise	-	1
14	India	Indian Express	inglise	üleriigiline	1
15	Jaapan	Asahi Shimbun	jaapani	üleriigiline	1
16	Jaapan	The Japan Times	inglise	-	1
17	Kanada	Macleans	inglise	üleriigiline	1
18	Kolumbia	El Tiempo	hispaania	üleriigiline	1
19	Kolumbia	Tropicana Estero	hispaania	piirkondlik	1
20	LAV	News24.com	inglise	piirkondlik	1
21	Läti	Baltic Times	inglise	piirkondlik	3
22	Läti	Diena	läti	üleriigiline	1
23	Läti	Latvijas Avize	läti	-	1
24	Läti	Sporta Avize	läti	-	1
25	Moldova	Moldova.org	inglise	internet	1
26	Norra	Aftenposten	norra	üleriigiline	4
27	Poola	Rzeczpospolita	poola	üleriigiline	1
28	Prantsusmaa	AFP	prantsuse, inglise	globaalne	2
29	Prantsusmaa	Dernières Nouvelles d'Alsace	prantsuse	piirkondlik	2
30	Prantsusmaa	Europe plus Net	prantsuse	internet	1
31	Prantsusmaa	La Nouvelle République	prantsuse	-	1
32	Prantsusmaa	La Tribune	prantsuse	-	1
33	Prantsusmaa	La Voux du Nord	prantsuse	piirkondlik	1
34	Prantsusmaa	Le Courier International	prantsuse	üleriigiline	2
35	Prantsusmaa	Le Figaro	prantsuse	üleriigiline	6
36	Prantsusmaa	Le Monde	prantsuse	globaalne	9
37	Prantsusmaa	Le Nouvel Ovservateur	prantsuse	üleriigiline	1
38	Prantsusmaa	Le Point	prantsuse	-	1

39	Prantsusmaa	L'Express	prantsuse	-	2
40	Prantsusmaa	Libération	prantsuse	-	2
41	Rootsi	Dagens Nyheter	rootsi	üleriigiline	3
42	Rootsi	Svenska Dagbladet	rootsi	üleriigiline	2
43	Saksamaa	Das Junge Magazin Topic	saksa	-	1
44	Saksamaa	Der Spiegel	saksa	globaalne	2
45	Saksamaa	Der Tagesspiegel	saksa	üleriigiline	5
46	Saksamaa	Deutsche Welle	saksa	globaalne	1
47	Saksamaa	Deutsches Ärzteblatt	saksa	-	1
48	Saksamaa	Die Presse	saksa	üleriigiline	15
49	Saksamaa	Die Zeit	saksa	üleriigiline	13
50	Saksamaa	Die Welt	saksa	üleriigiline	21
51	Saksamaa	Financial Times Deutschland	saksa	üleriigiline	3
52	Saksamaa	Frankfurter Allgemeine Zeitung	saksa	globaalne	43
53	Saksamaa	Frankfurter Rundschau	saksa	piirkondlik	13
54	Saksamaa	Heise online	saksa	internet	1
55	Saksamaa	Süddeutsche Zeitung	saksa	üleriigiline	16
56	Soome	Blue Wings	inglise	-	1
57	Soome	Etelä-Suomen Sanomat	soome	piirkondlik	20
58	Soome	Helsingin Sanomat	soome	üleriigiline	104
59	Soome	Kaleva	soome	piirkondlik	15
60	Soome	Kauppahti	soome	-	3
61	Soome	STT	soome	üleriigiline	1
62	Soome	Suomen Kuvalehti	soome	-	1
63	Soome	Turun Sanomat	soome	piirkondlik	58
64	Soome	Yle News	soome	üleriigiline	2
65	Suurbritannia	BBC News	inglise	globaalne	7
66	Suurbritannia	British Medical Journal	inglise	-	1
67	Suurbritannia	Emerging Europe Monitor	inglise	globaalne	1
68	Suurbritannia	EU Business	inglise	internet	3
69	Suurbritannia	Euronews	inglise	globaalne	1
70	Suurbritannia	Financial Times	inglise	globaalne	30
71	Suurbritannia	Gibbons Stamp Monthly	inglise	-	1
72	Suurbritannia	International Herald Tribune	inglise	globaalne	29
73	Suurbritannia	Jane's Intelligence Digest	inglise	globaalne	1
74	Suurbritannia	Observer	inglise	üleriigiline	3
75	Suurbritannia	Reuters	inglise	globaalne	4
76	Suurbritannia	Silicon.com	inglise	internet	1
77	Suurbritannia	Telegraph	inglise	üleriigiline	1
78	Suurbritannia	Telegraph.uk	inglise	internet	2
79	Suurbritannia	The Daily Telegraph	inglise	üleriigiline	10
80	Suurbritannia	The Economist	inglise	globaalne	19
81	Suurbritannia	The Guardian	inglise	üleriigiline	33
82	Suurbritannia	The Independent	inglise	üleriigiline	14
83	Suurbritannia	The Times	inglise	globaalne	20
84	Suurbritannia (Šoti)	Sunday Herald	inglise	piirkondlik	1

85	Suurbritannia (Šoti)	The Herald	inglise	piirkondlik	1
86	Suurbritannia (Šoti)	The Scotsman	inglise	piirkondlik	1
87	Šveits	Neue Zürcher Zeitung	saksa	globaalne	9
88	Šveits	uefa.com	inglise	internet	1
89	Taani	Børsen	taani	-	1
90	Taani	Jyllands-Posten	taani	üleriigiline	2
91	Taani	Politiken	taani	-	1
92	Türgi	Zaman online	inglise	internet	1
93	USA	Arms Control Today	inglise	globaalne	1
94	USA	Associated Press	inglise	globaalne	4
95	USA	Charlotte Observer	inglise	piirkondlik	1
96	USA	CNN	inglise	globaalne	1
97	USA	Contra Costa Times	inglise	piirkondlik	1
98	USA	Eurasia Daily Monitor	inglise	-	1
99	USA	Forbes	inglise	üleriigiline	1
100	USA	Fortune	inglise	üleriigiline	1
101	USA	Freedom House	inglise	globaalne	1
102	USA	Harvard Business Review	inglise	üleriigiline	1
103	USA	Journal of Commerce	inglise	üleriigiline	1
104	USA	Montclair Times	inglise	piirkondlik	1
105	USA	Newsweek	inglise	globaalne	1
106	USA	Ocean City Today	inglise	piirkondlik	1
107	USA	Register Guard	inglise	piirkondlik	1
108	USA	Richmond Times	inglise	piirkondlik	1
109	USA	Sacramento News	inglise	piirkondlik	1
110	USA	San Fransisco Chronicle	inglise	piirkondlik	2
111	USA	San Jose Mercury News	inglise	piirkondlik	1
112	USA	Science	inglise	globaalne	1
113	USA	Seattle Post Intelligencer	inglise	piirkondlik	2
114	USA	St Louis Today	inglise	piirkondlik	1
115	USA	The Miami Herald	inglise	piirkondlik	1
116	USA	The Mountain Press	inglise	piirkondlik	1
117	USA	The New York Times	inglise	globaalne	17
118	USA	The Seattle Times	inglise	piirkondlik	2
119	USA	The Wall Street Journal	inglise	globaalne	25
120	USA	The Washington Post	inglise	globaalne	11
121	USA	The Washington Times	inglise	piirkondlik	5
122	USA	Time	inglise	globaalne	3
123	USA	US Army News Service	inglise	globaalne	1
124	USA	Vaba Eesti Sõna	eesti	piirkondlik	1
125	USA	Woodstock Independent	inglise	piirkondlik	2
126	Uus-Meremaa	New Zealand Herald	inglise	üleriigiline	3
127	Venemaa	Argumento i Faktõ	vene	üleriigiline	1
128	Venemaa	CSKA.ru	vene	internet	1
129	Venemaa	Evrázija Sevodnja	vene	-	1
130	Venemaa	Gazeta.ru	vene	internet	2

131	Venemaa	Golos Rossii	vene	üleriigiline	1
132	Venemaa	Grani.ru	vene	internet	2
133	Venemaa	Interfax	vene	üleriigiline	5
134	Venemaa	Izvestija.ru	vene	internet	5
135	Venemaa	ITAR-TASS	vene	üleriigiline	4
136	Venemaa	Kommersant	vene	-	5
137	Venemaa	Komsomolskaja Pravda	vene	-	2
138	Venemaa	Lenta.ru	vene	internet	1
139	Venemaa	Moskovski Komsomolets	vene	-	1
140	Venemaa	Moskovskije Novosti	vene	üleriigiline	1
141	Venemaa	Mosnews.com	vene	internet	1
142	Venemaa	Nezavissimaja Gazeta	vene	üleriigiline	6
143	Venemaa	Nevski Sport	vene	-	1
144	Venemaa	Novaja Gazeta	vene	üleriigiline	1
145	Venemaa	Novoje Izvestija	vene	-	1
146	Venemaa	Politcom.ru	vene	internet	1
147	Venemaa	Pravda	vene	üleriigiline	3
148	Venemaa	Pravda Severa	vene	piirkondlik	1
149	Venemaa	Regnum.ru	vene	internet	11
150	Venemaa	Ria Novosti	vene	üleriigiline	8
151	Venemaa	Rosbalt	vene	piirkondlik	6
152	Venemaa	Rossiiskaja Gazeta	vene	üleriigiline	3
153	Venemaa	Russija Journal	vene	internet	1
154	Venemaa	Russki Kurjer	vene	üleriigiline	1
155	Venemaa	Russki Newsweek	vene	üleriigiline	2
156	Venemaa	SMI.ru	vene	internet	1
157	Venemaa	Strana.ru	vene	internet	1
158	Venemaa	The Moscow Times	inglise	piirkondlik	2
159	Venemaa	Trud	vene	-	1
160	Venemaa	Utro	vene	-	2
161	Venemaa	Vremja Novosti	vene	üleriigiline	1
162	Venemaa	Vremja.ru	Vene	internet	1
163		Euroactiv.com		internet	1
164		The Scandinavian Shipping Gazette		-	1
165		United Press International	inglise	globaalne	1

Lisa 3. Teemade esinemise koondtabel

LISA 3. TEEMADE ESINEMISE SAGEDUSE KOONDABEL KOOS MODAALSUSEGA EESTI SUHTES														
Teema	Positiivne		Negatiivne		Neutraalne		Ambivalentne		Puudub		Kokku valdkonnas		Kokku üldiselt*	
	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%
Valdkond: poliitika kokku**	170	26,2	92	14,2	239	36,8	118	18,2	31	4,8	650	100,0	650	47,0
Valdkond: välispoliitika	132	28,0	58	12,3	174	36,9	81	17,2	26	5,5	471	100,0	471	34,1
Välissuhted – suhted Venemaaga	40		27		44		23		4		138	29,3		
Euroopa Liidu poliitika	22		8		41		20		8		99	21,0		
Välissuhted – Eesti-Soome	9		5		17		15		0		46	9,8		
Välissuhted – muu	11		2		19		5		2		39	8,3		
Välissuhted – regionaalpoliitika	14		1		9		6		6		36	7,6		
Kaitsepoliitika, koostöö NATOs	9		3		14		1		1		28	5,9		
Riigipiirid	6		4		10		4		0		24	5,1		
EL-i laienemine	5		2		9		2		1		19	4,0		
Migratsioon	6		3		5		3		0		17	3,6		
Välissuhted – globaalpoliitika	5		0		0		1		4		10	2,1		
Julgeolek, terrorism	1		1		6		0		0		8	1,7		
NATO laienemine	4		2		0		1		0		7	1,5		
Valdkond: majandus	101	33,2	32	10,5	98	32,2	64	21,1	9	3,0	304	100,0	304	22,0
Maksud, maksupoliitika	26		3		13		17		0		59	19,4		
Majandus – muu	16		7		14		9		1		47	15,5		
Tööjõud	10		8		10		15		3		46	15,1		
Majanduskasv	12		1		8		5		1		27	8,9		
Rahandus, euro	6		1		15		3		1		26	8,6		
Eksport-import	5		4		11		4		1		25	8,2		
Tehnoloogia, IKT innovatiivsus	19		0		2		2		1		24	7,9		

Energeetika	2		3		9		3		1		18	5,9		
Transport	0		4		9		3		0		16	5,3		
Hinnatase	1		0		3		3		0		7	2,3		
Põllumajandus	3		1		2		0		0		6	2,0		
Tehnoloogia, geenitehn., geenivaramu	1		0		2		0		0		3	1,0		
Valdkond: kultuur	85	41,3	26	12,6	53	25,7	35	17,0	7	3,4	206	100,0	206	14,9
Ajalugu – Teine maailmasõda	12		11		14		9		1		47	22,8		
Kultuur – muu	27		0		11		4		1		43	20,9		
Ajalugu – muu	12		2		11		5		1		31	15,0		
Kultuur – muusika	17		0		4		3		0		24	11,7		
Ajalugu – nõukogude minevik	5		4		5		4		1		19	9,2		
Kultuur – kunst	4		0		2		0		1		7	3,4		
Ajalugu – holokaust	0		4		0		2		1		7	3,4		
Haridus – kõrgharidus	2		0		2		2		0		6	2,9		
Kultuur – film	2		2		1		1		0		6	2,9		
Mälestised, mälestusmärgid	0		1		1		3		0		5	2,4		
Haridus	1		1		0		2		0		4	1,9		
Kultuur – kirjandus	3		0		0		0		1		4	1,9		
Religioon	0		1		2		0		0		3	1,5		
Valdkond: sisepoliitika	28	19,7	32	22,5	53	37,3	27	19,0	2	1,4	142	100,0	142	10,3
Poliitikud	7		5		24		5		0		41	28,9		
Vähemused, vähemuste õigused	6		19		6		9		1		41	28,9		
Parteid, valimised	5		5		18		12		0		40	28,2		
Kaitsejõud, sõjavägi	6		0		4		1		0		11	7,7		
Demokraatia, inimõigused- ja vabadused	4		3		1		0		1		9	6,3		
Valdkond: muu	51	38,6	19	14,4	36	27,3	25	18,9	1	0,8	132	100,0	132	9,5
Turism	20		6		12		15		0		53	40,2		
Muu	7		5		11		9		1		33	25,0		

Keskkond – keskkonnapoliitika	4		6		3		0		0		13	9,8		
Keskkond – loodus	7		2		2		1		0		12	9,1		
Sport – muu	6		0		4		0		0		10	7,6		
Sport – jalgpall	3		0		3		0		0		6	4,5		
Sport – suusatamine	2		0		0		0		0		2	1,5		
Sport – WRC rallisari	1		0		1		0		0		2	1,5		
Sport – olümpia	1		0		0		0		0		1	0,8		
Valdkond: sotsiaalteemad	8	8,8	32	35,2	25	27,5	21	23,1	5	5,5	91	100,0	91	6,6
Tervishoid, haigused	4		13		9		4		3		33	36,3		
Kuritegevus, kurjategijad	1		8		7		9		0		25	27,5		
Elatustase	2		5		3		4		0		14	15,4		
Õnnetused	1		1		6		1		1		10	11,0		
Prostitutsioon	0		2		0		2		1		5	5,5		
Narkomaania	0		3		0		1		0		4	4,4		
Valdkond: sotsiaalpoliitika	10	27,0	2	5,4	12	32,4	10	27,0	3	8,1	37	100,0	37	2,7
Alkoholipoliitika	0		0		8		6		1		15	40,5		
Keelepoliitika	3		2		3		2		2		12	32,4		
Perepoliitika	5		0		1		2		0		8	21,6		
Sooline võrdõiguslikkus	2		0		0		0		0		2	5,4		
	Positiivne		Negatiivne		Neutraalne		Ambivalentne		Puudub		Kokku		1383	100,0

* Selles tulbas on liidetud valdkondade näitajad (ja arvestatud nende osakaalu tervikust), v.a rida „Valdkond: poliitika kokku“

** Selles valdkonnas on liidetud välispoliitika, sisepoliitika ja sotsiaalpoliitika vastavad näitajad

Tabeli ridade järjestuse meetod:

1. Seitse teemavaldkonda on järjestatud esinemise sageduse järgi (lisaks kõige ees kolme poliitikavaldkonna koondsumma)
2. Teemavaldkondade sees on artiklid järjestatud esinemissageduse järgi.

Lisa 4. Intervjuu Kaarel Tarandiga

Semi-struktureeritud intervjuu Kaarel Tarandiga (vaatlusalusel perioodil 2004-2005 Eesti Päevalehe arvamustoimetaja) viidi läbi 12. mail 2006.

H.L.: Kui oluliseks toimetusesiseselt rubriiki “Teised meist” peeti?

K.T.: See on ilmselt üks väikerahva eripära, et talle on tähtis mida teine või teised temast arvavad. Eriti tähtis oli see, et meist midagi arvatakse okupatsiooniajal ja eriti välismaal ja läänemaailmas. Näiteks sellel ajal oli Sirbis ja Vasaras rubriik „Estica”, milles üritati esile tõsta kuskil käinud eestlaste rahvusvaheliste saavutuste kajastusi. Ja nii see käib tänapäevani, aga meie inimeste tegevus välismaal ei kuulu enam „Teised meist” alla, isegi siis kui teised arvustavad.

Aga kuna meediaorganisatsioonid on tajunud, et lugejatele võiks korda minna, et näe mis nad meist arvavad, siis on seda rubriiki järjekindlalt peetud – no mitte päris, eks seal on olnud ühel või teisel väljaandel augud ka sees, pole viitsitud teha või pole kedagi tegema panna olnud.

Üldiselt on see rubriik saanud kasvava kriitika või ka õlakehituste osaliseks. Sest need keda erialaselt või lihtsalt uudishimust ikkagi huvitab, mis välismaal toimub, ja mis välismaal meie kohta arvatakse, need inimesed jälgivad regulaarselt olulisemat välismeediat. Ja nemad sellest [rubriigist] uut informatsiooni ei saa. Nüüd need teised, neile on väga raske serveerida [lugusid] niimoodi, et kõik taust oleks ka avatud. Kui reeglina üritada mõnesaja tähega refereerida mingisuguse mahuka ajakirja lugu või korralikku käsitlust, siis jääb reeglina ikka pealiskaudseks.

Tegemist on siiski arvamustoimetuse jaoks vähetähtsa rubriigiga. Kõigepealt on ikkagi juhtkirja veerg ja suured arvamused, see [rubriik] on selline ruumitäide või mitmekesistamise element.

Millistest allikatest materjale refereerimiseks saadi ja kuidas see toimus?

See, milliste riikide meediast või mis keelsest meediast üldse neid materjale otsitakse toimetuses – ja ma arvan, et mitte ainult EPL-is –, see sõltub esiteks millised konkreetseid keeli need toimetajad oskavad ja teiseks millist meediat või informatsiooni on kõige hõlpsam kätte saada.

Välismaalt paberi peal ajakirjandust arvestataval määral ei tellita ajalehetoimetusse, vaid pigem opereeritakse nende kanalitega. mis on võrgus saadaval ja soovitatavalt tasuta. On ka üksikud erandid, et igal osakonnal (toimetusel – *H.L.*) on üks-kaks-kolm mingit väljaannet, mida nad tahaks kindlasti paberil saada, näiteks Economist, ja sel juhul on üldiselt kasulik osta ka juurdepääsuõigus võrgus.

Info hulk on nii pööraselt suur, et seda süstemaatiliselt selle väikse rubriigi jaoks läbi töötada pole kerge, seepärast on materjalivalik ka omamoodi juhuslik, mis kätte satub. Loomulikult on igal toimetusel ka selliseid püsivaid ja häid informaatoreid, kes midagi kuskilt leiavad, siis annavad või saadavad vihje, et vaadake selline [tekst].

Teine põhiline moodus on tänapäeval siiski see, et oleme ära kasutanud riigistruktuure, mis tähendab eeskätt välisministeeriumi. Nad teevad igal hommikul kokkuvõtva faili oma saatkondade materjalide põhjal ja seda saab tellida. See on n.ö ametlik toode, et kui registreerid selle kasutajaks, siis saad hommikul selle ülevaate, mõnikord tuleb see õhtul, mõnikord ei tule üldse. Seal on võrguväljaandeid, aga põhiliselt muidugi paberväljaandeid. Harvemini on muidugi olnud raadio ja televisioon, üksikute eranditega kui on mingi suurem saade, aga seda ei jaksa keegi jälgida, kuigi raadiotel on ka oma portaalid kus on uudiseid kirjapanduna.

Mõnikord tekib olukord, kus midagi head ei ole või kus materjali on, aga kirjutatakse ikka ühte ja sedasama asja, mida pole huvitav korrata. Kui järjekordne Vene väljaanne refereerib järjekordselt mingisugust oma välisministeeriumi käiku kuskil rahvusvahelisel areenil ja näiteks Eesti süüdistamist inimõiguste rikkumises, siis seda pole iga kord mõistlik panna.

Ja siis on alati veel Interneti otsingumootorid, kust tuleb alati pööraselt palju infot. See sõltub muidugi sellest, kuidas küsida. Alates Iraagi sõja algusest või sellest kui esimene Eesti sõdur

seal surma sai, leiab Eesti nime. Sest USA portaalid paljundavad kümnete ja kümnete kaupa igapäevast Iraagi langenute loetelu, kus esineb ka Eesti. Aga sealt Ameerika kohalikest lehtedest tulebki selliseid kummalisi lugusid, kus on näiteks mingisugune Eesti vahetusõpilane koolis kuskil täiesti perifeerses väikelinnas, Kesk-lääne osariigis, või hoopis vahetusõpetaja näiteks. Või ka spordikallakuga tüübid, kes on saavutanud ülikooli võistlusel mingeid tulemusi ja siis on ära märgitud rahvus ja päritolumaa. Tavaliselt uudisenupuna ei vääri see käsitlemist, aga mõnikord on päris lähedaid *feature*'sid.

Või siis veel viimane variant, et sügiseti kirjutab keegi, kes on käinud siin reisimas. Sel juhul kirjutatakse, et „näete, ma avastasin, milline maa on olemas”. Need on omamoodi koomilised. Mõnikord oleme neid kasutanud, et näidata, et suures maailmas pole valdav osa inimesi iial midagi Eestist kuulnud ja meil pole iial lootust teha üle maailma teatavaks, kui vägevad me oleme.

Selline on allikaterida. Kui puudus kätte tuleb, siis venekeelses meedias on terve hulk riiklikke propagandakanaleid, kes on Baltikumi peale spetsialiseerunud, nagu Regnum.ru ja Rosbalt. Põhimõtteliselt on nad kõik riiklikult finantseeritud agentuurid. Neil on see puudus, et nende korrespondendid on siin elavad venelased, kes neile uudiseid saadavad. Seega pole see enam otseselt käsitletav rubriigi pealkirja all „Teised meist”. Siin elavad inimesed valdavad siinset teemat liiga hästi, et see oleks kõrvaltvaataja pilk, mis oleks just huvitavam, et see oleks võõram ja kaugem.

Mis puudutab teadus- või populaarteaduslikke artikleid, siis need me jätsime välja, sest teadsime, et [teadusajakirjanik Tiit] Kändler teeb ise nad ära. Aga kuskilt erialajakirjast sai neid sellisel juhul üles leida, kui mingi uudisteagentuur oli neile viidanud või refereerinud. Siis mindi vaadati originaali, et mis seal on. Aga see oli harv juhtum tõepoolest, sellele ei kulutatud aega, kuna tegu polnud kõige olulisema osaga lehes.

Kas peale välisministeeriumi pressiülevaate ja enda jälgimise olid ka mingid kolmandad allikad?

No mõni ikka oli, need olid pigem juhuslikud allikad. Palju muud mitte, siiski Eestit ja eestlasi käsitletakse globaalses ulatuses – tegelesime üsna kitsa sektoriga, kogu Aasia ja araabiamaailm jäi niikuinii kõrvale.

Huvitav oli jälgida, kui toimus presidendi riigivisiit või peaministrite kahepoolne kokkusaamine kuskil, kus ei olnud Eesti ajakirjanikke kaasas, kes oleks kohapealt reportaaži teinud. Siis sai vaadata, kuidas kohalik ajakirjandus üldse visiiti märkas. Ja kui märkas, siis mis hinnanguid seal anti, mis tasemel tutvustamine on.

See on kultuuriti väga erinev, näiteks kui vaadata sellist pisiriiki nagu Malta. Nende traditsioonis on see nii tähtis, praktiliselt üle nädala on keegi riigivisiidil, see on ka tuluallikas riigil, seepärast nad neid kutsuvad. Seal kantakse riigivisiidi puhul külalise ametlik kõne kohalikus televisioonis otse üle. Ja muidugi kirjutavad ette ja taha need kolm-neli kohalikku lehte. Kaks põhilist, ühe ja teise partei omad, need siis panevad mitu päeva järjest ja igasuguseid asju. Mõnes teises riigis täiesti null, ei ühtki bitti. Eesti president või peaminister on nende paljud seas, kes käivad, tühised.

Liitumiseelsel perioodil oli meediaväljaannetel Euroopas antud ka konkreetne ülesanne, et tutvustage nüüd neid riike. Siis oli ka pikki lugusid ja palju materjali, aeti korrespondente Eestist Sloveeniani ja nad tegid reportaaže, *fetaure*'sid jms. Nüüd on üldiselt üsna vaikne. Nii on ka maailma uudistemeedia üles ehitatud, et midagi erilist peab juhtuma, et suure tähelepanu alla satud. Kui on normaalne, rahulik, stabiilne olukord, siis ei midagi.

Kuivõrd tekkis välisministeeriumi pressiülevaadet kasutades küsimus selle neutraalsusest?

Välisministeeriumi materjal on täiesti neutraalne, sest nad ei saada oma memosid või kommentaare või hinnanguid, vaid ainult artiklite ümbertrükke. See ei pruugi loomulikult olla täielik, kohalikku meediat jälgivad saatkonna töötajate subjektiivne hinnang on sees, et mis on oluline ja mis mitte. Seal pole iga piiksu, kus Eesti on nimena sees, vaid artiklid, mis Eestit rohkem kui lausega käsitlevad.

Välisministeerium teeb laia ajakirjandusülevaate, nad saadavad peamajja [Eestisse] ka tasuliste lehtede materjale. Seal on USA ida-ranniku suured lehed, Inglise, Prantsuse, Saksa tähtsamad lehed, kust on võetud juhtkirjad jne. Ja siis pannakse kokku välispoliitilise kallakuga ja Eesti-kallakuga pakk, mis on päris mahukas.

Kas välisministeeriumi pressiülevaade aitas üle saada keelebarjäärist, kui toimetuses näiteks rootsi või läti või leedu keelt ei osatud?

Oleneb millele tähelepanu pöörata. Maailma suurtes keeltes on informatsiooni nii palju, et me katsime selle kolme-nelja peale enamvähem ära. Noh inglise, prantsuse, saksa, vene, soome – sellest oli küllalt. Üsna harva tekkis probleemi, et vaja mujalt juurde leida. No ja siis lisaks ehk veel ehk rootsi, taani. Aga seal kaugemal lõunas, seal meie maanurga küsimustega üldse ei tegeletud. Itaalia ja Hispaania meedias on Põhja-Aafrika riigid palju olulisemad, Eesti ei lähe korda, neil on teine probleemistik.

Mille järgi otsustati rubriigi ilmumine ja kuidas?

Erilist korda või regulaarsust polnud, selle veeru tegemine sõltus peamiselt ikkagi sellest, missugused olid need põhilood. Selle veeru tekitamiseks põhilugusid lühendama ei hakatud, kui oli sobiv kombinatsioon, et lehekülje üks veerg jäi vabaks – siis varem läks sinna konkureerivalt kas lugejakiri või siis „Teised meist” veerg.

Lugejakirjadega oli ka nii ja teisiti, et neid võib olla tohutult, aga ükski ei kõlba avaldada. See oli operatiivotsuste tulemus, et vaadati hommikul külge planeerides, mis moodi lood sobivad kõige paremini. Kui lugejakirjadele eraldati teatud hetkel kord nädalas terve külg, neljas lehekülg, siis läksid paremad kirjad sinna ja siis jäi rohkem Teisi meist.

Materjali valik oli küllalt juhuslik, seda juhuslikum, mida regulaarsem see rubriik oli. Kui seda kindla peale pidi tegema, kui see oli maketis ette nähtud, aga see oli varem, nii 2003, siis mina üritasin seda õõnestada kui mõttetut rubriiki, las paneb parem korralikke suuri lugusid, kui inimestel midagi asjalikku öelda on. Aga muidu on Päevalehes hoiak, et kui midagi erilist on, siis see päev teeme selle rubriigi. Pigem sündmuse- või uudisepõhiselt otsustati. Oli ka nii, et kui leidsid pikema materjali, siis oli see mõttekas saata mõnesse muusse toimetusse, keda see konkreetsemalt puudutas, et äkki teevad uudisena. Kas siis teaduse- või majanduslugu.

Minu isikliku hinnangu järgi oli seda rubriiki kerge teha, see ei olnud mingi vaev otsida materjale ja mugandada või refereerida, aga minu arust ta üha vähem täitis oma eesmärki.

See aeg on avatud maailmas möödas, kus seda [rubriiki „Teised meist”] on vaja. Niikuinii on mingid väga olulised tekstid, kus keegi konkreetselt mingis väljaandes kirjutas meist. Näiteks väga mõjuka lehe mõjukas kolumnist või mingi ülevaateartikkel Eesti olukorrast või tähtis poliitik lausus midagi. Sellest toodeti siis ettepoole [lehes] või mujale niikuinii eraldi uudis koos laiendustega ja kommentaaridega, et kuidas meie asjassepuutuvad inimesed reageerivad.

Probleeme tekitas see, et Eestit mainiti või Eestist kirjutati 2003 ja 2004 seoses liitumisega Euroopa Liiduga. See tegi jälle otsingu raskeks, sest seda loetelu kümme uut liiget, Eest jne, oli lõpmatult palju. See võis olla ka ainuke konkreetne maining artikli lõpus, mis Eesti kohta oli, ülejäänud asi võis puudutada näiteks Ungarit. Kuid minu jaoks tekkis ka küsimus, et kui palju olid Euroopa Liitu puudutavad küsimused enam Teised meist, sest seal olime juba meie ise. Suur osa Euroopas toimuvast ja arutatavast ei oleks enam orgaaniliselt pärast liitumishetke sobinud sinna, see ei olnud enam kõrvaltvaade, vaid meie ühise asja kohta.

Millised teemad tõstatusid selgelt teiste seast, millel oli suurem uudisväärtus selles rubriigis?

Meil ei olnud väga kindlat käsulauda ees, et mis kindlalt läheb lehte ja mis mitte. EPL-i üldise poliitika seisukohalt on positiivne uudis parem kui negatiivne. Kui Eestit oli mainitud positiivses kontekstis või kui keegi meie inimene oli midagi hästi teinud ja seda tunnustatud, siis neid oli alati meeldivam panna, kui uudiseid sellest, et mingi Eesti päritolu narkokuller või pangaröövel on kuskil vahele jäänud. Mingi tasakaal muidugi tekkis. Kiidusõnad ja laidusõnad, eks see on üldiselt ka teada, kust suunast midagi tuleb.

Minu isiklik seisukoht oli see, et Soome meedias tehtav kriitika oli minu jaoks tähtsam, sest neil on kogu ühiskonnas Eesti-kohast asjatundmist rohkem. Ühiseid huvisid soomlastega on nii palju, s.h juba Soome lahelgi, sealt tuli nii majanduskonfliktidega seotud teemasid, mis olid huvitavad, aga ka keskkonnateemades. Ja Soome suurima lehe juhtkirjadesse Eesti pääseb ikka mitu korda aastas, mis on ebavõrdne suhe, sest Soome pääseb Eesti meediasse tõenäoliselt vähem kui vastupidi.

Aga eks siin on selline vahepealne alaväärsuskompleks mänginud oma rolli, et soomlasi, kellest oli palju sõltunud ja kellele oldi palju tänu võlgu, hakkasid eestlased millegipärast vabaduse algaastatel põlgama. “Oh mis teie olete porod ja meie oleme palju eurooplasemad”.

Mis puutub Soomesse, siis lugedes nii Päevalehe kui Postimehe vastavaid rubriike ilmnes, et Päevaleht vahendab vähem Soome lehti, samas Postimehes on Soome omi hästi palju. Kuivõrd teadvustati, mida teine leht tegi, et materjali valik ei kattuks?

Üldiselt võis olla kindel, et kui Helsingit Sanomate juhtkiri on, siis Postimees seda suure tõenäosusega refereerib. Mõnikord me jätsime midagi ära, oletades, et Postimees paneb just seda, et paneme meie siis midagi muud. Mulle tundub, et EPL-is oli valikubaas laiem, me otsisime asju laiemalt. See puudutab ka vene meediat. Võimalik, et siin on loevad keelelis-kultuurilised jms orientatsioonid, mis toimetajatel on, mida niikuinii oleks jälgitud. Ja tõenäoliselt mõni tüüp võis Postimehes olla igapäevane Hesari lugeja olla ja siis igakord sellest erutada ja siis see kasutati ära – „Kui juba lugesid, et tee siis väike referaat kah”. Ma oletan, et Postimehes, samamoodi nagu Päevalehes, ei ole [rubriigi „Teised meist” tegemine] kunagi olnud töö, mida kõik andumusega tahaks teha. See on selline, et okei, kui on ette nähtud, siis teeme ära, nii hästi kui saab, ilma et sellele kulutatakse ülemäära energiat ja aega.